

דברי תורה לפרשת השבוע

בס"ד עש"ק פרשת אחרי קדושים

ז' אייר תשפ"ו לפ"ק

{דף היומי ביום שב"ק מנחות ק"ד}

ר"ת	בעלזא	מוצ"ש	דה"נ	ידושים
8:32	8:10	7:54	6:39	ידושים
8:30	8:08	7:56	6:54	בני ברק
8:32	8:10	7:56	6:46	חיפה
8:30	8:08	7:56	6:54	אשדוד
8:31	8:09	7:54	6:38	בית שמש
8:31	8:09	7:55	6:55	קרית גת
8:32	8:10	7:55	6:49	נוף הגליל

הדלתא
דעיקרא

אורחות
חיים

סיפור עץ
הפדשה

אמרי קודש
בעלזא

פנינים
יקים

משמע דבחד הוי סגי. ואין הכי נמי, אילו לא חטאו בהנ"ל הי' סגי בחד לפי ערך גדולתם. אבל השתא לא היה גדולתם כדאי להתקדש הבית אלא בצירוף שניהם. ומכאן הכל בעזה"ת, ומדוקדק בזה מה שאמר הכתוב "אחרי מות שני בני אהרן", שמע מינה דלא הי' בשביל שיתקדש הבית לחוד, אלא "בקרבתם לפני ה' וימותו", על כן "דבר אהרן אחיק וגו'".

ואל יבא בכל עת אל הקדש. (טז, ב)

ויל"פ על פי מה שאמרו (כתובות נ.). עה"פ (תהלים ק"ו) "אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת", איזהו העושה צדקה בכל עת, זה המפרנס בניו ובנותיו. ועל פי זה יבואר הכתוב "ואל יבוא בכל עת אל הקדש", פירוש, שעל ידי העובדא של "בכל עת" לחודא, רצה לומר של מצות פרנסת בני ביתו, בזה לבד אין יכולים לבוא אל הקדושה, אבל צריך לעסוק גם בתורה ובמצוות ומעשים טובים, ודפח"ח.

ורחץ במים את בשרו ולבשם. (טז, ד)

לכאן צ"ב דטבילת הכה"ג לפני לבישת בגדי הלבן של יום הכיפורים אמורה כאן בשינוי לשון משאר טבילות שבתורה, שבכולן נאמר "ורחץ את בשרו במים", וכאן הפך הכתוב את לשונו? ונראה דהנה תנן במסכת

יומא שהכהן הגדול בעלותו מהטבילה נסתפג, היינו שהיה מנגב מעליו את לחלוחית המים, ובי"משנה למלך" האריך לחפש ולתת טעם, מדוע היה צורך בכך, ונראה פשוט, כי מצות בגדי הלבן שיהיו חדשים, כמו שלמדו בגמרא (זבחים יח, ב), ואם יתלחחו מן המים ישתחק חידושם. לפיכך שינתה התורה בטבילה זו ואמרה "במים את בשרו", שיהיה בשרו יבש, ולא לח ממים. (משך חכמה)

כתנת בד קדש ילבש וגו'. (טז, ד)
ופירש"י ז"ל - מגיד שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים שהוא משמש בהם בחוץ שיש בהם זהב לפי שאין קטיגור נעשה סניגור אלא בד' ככהן הדיוט וכולן של בוץ, עכ"ל וצריך להבין הטעם דבשאר עבודות שאינם כפרת יום הכיפורים הם בבגדי זהב ואין

חוששין משום אין קטיגור וכו' והענין יש לפרש, משום דעיקר יום הכיפורים הוא מחמת שהיה אז קץ מחילה כו' על אותו מעשה של עגל הזהב, שנתרצה השי"ת ברצון שלום ונתכפר החטא

אחרי מות וגו' בקרבתם לפני ה' וימתו. (טז, א)

כו' נ"ל ע"ד הרמז דהנה הצדיק מהפך הדין לרחמים ואף אם נגזר על אדם מיתה חלילה יכול לבטל הגזירה ולהפכו לחיים, והסיבה לזאת שכח ביד הצדיק לעשות כן הוא מחמת שהצדיק עולה בתפלתו בעולמות עליונים אשר שם כולו רחמים בלא תערובות דין כלל ושם לא נגזר אותה גזירה וממשיך משם חיים לאותו האדם, וזהו ששון ושמחה ישיגו כו' ר"ל הצדיקים משיגים לעולמות עליונים אשר שם ששון ושמחה כמש"ה עוז וחדוה במקומו וממילא נסו יגון ואנחה, וזהו ג"כ ויוציא עמו בששון ברנה את בחיריו רמז לדברינו שמוציא את עמו ומביאם לעולם הששון ואז ברינה את בחיריו פי' אז מביא רנה לישראל בחיריו, וזהו אחרי מות שני בני כו' ר"ל שיש כח ביד הצדיק שיהיי אחרי מות כלומר לבטל המיתה מאיזה אדם כמו שאומרים ב"א על דבר הנתבטל אומרים שכבר אחר הדבר ההוא שלא יהי עוד ואמר הכתוב ע"י דבר מה יוכל הצדיק לבטל ומפ' בקרבתם לפני ה' פי' כנ"ל ע"י שמתקרבים לפני ד' לעולמות עליונים וימותו ר"ל הרי הוא כאלו נתקיים הדין של מיתה ובאמת נמשך להם חיים ע"י הצדיק.

נועם אלימלך

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימתו.

(טז, א) יש לדקדק הא מבואר בפרשת שמיני שמתו להקדיש

שם שמים כמו שכתוב "הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש", עיין פירש"י שם. תו יש לדקדק הא מבואר בפירש"י עוד, דבשביל חטאו של אהרן מתו, וקשיין אהדדי. ויותר תמוה דהא מקרא מפורש דבחטאם מתו, ותנאי הוא דאיפלגי במאי חטאו.

ונראה לי בס"ד על פי מה שפירש"י בפרשת עקב שתפילתו של משה רבינו עשה מחצה, ומכאן למדו חז"ל (ויק"ר י-ה) דתפילה עושה מחצה. וצ"ע כיון דנדב ואביוהו היו גדולים מאלעזר ואיתמר, לא היה מחצה, והיה ראוי שימותו אחד מכת זה ואחד מכת זה, ואז הוי שפיר מחצה, משא"כ השתא הוי שפיר מחצה, משא"כ השתא הוי להו רובא באיכות. וי"ל דע"י שנכנסו להקריב אש זרה או שתויי יין למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, ירדו ממעלתם ולא היו כי אם במדרגת אלעזר ואיתמר. ושפיר הו"ל מחצה מכוון. והשתא מיושב גם הכל, דבאמת משה רבינו אמר סבור הייתי שיתקדש הבית או בי או בר,

ברכת מזל טוב

להנגיד הנדיב הנכבד הרה"ח

ר' נפתלי צבי (הרשל) ביגעלאייזאן שליט"א

ולאביו הרב החסיד המפור' ר' משה ביגעלאייזאן שליט"א

לרגל ארוסי בתו-נכדתו הכלה החשובה תהי'

ע"ב הגה"ח המופלג בתו"ש אביגדור פנחס ני"ז

בן הרה"ח ר' חיים מרדכי שטארק שליט"א

ולאביו הרב החסיד ר' יוסף שטארק שליט"א

בורא עולם בקנין הוא ישרים זה הבנין,

ותיכּו לראות דורות ישרים מבורכים בבנין עדי עד

ותריו מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה

מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

לאורחיש"ש אמץ

לעילוי נשמת הגאון הצדיק רבי שמואל ישכר רוזנברטן זצ"ל בן הרב אברהם דוד זצ"ל

ראש הישיבות דחסידי בעלזא וחבר הבד"צ דקהל מחזיקי הדת בא"י

נלב"ע במוצש"ק ט' אייר תש"פ

לפני ה' תטהרו. (טז, ל)

רז"ל (יומא פה:) דרשו, דווקא עבירות שלפני ה' דהיינו שבין אדם למקום יום כיפור מכפר, אבל לא העבירות שבין אדם לחבירו, על כן נאמר: 'ועל כל עם הקהל יכפר', רוצה לומר דווקא כשנעשו קהילה אחת להיות באגודה אחת להיות שכם אחד לעבוד את ה'; אז הקב"ה מקבל תשובתם, ולא בזמן שחלק לבם. ולפי שמדרך העולם שביום כיפור מבקשין מחילה זה מזה ולמחרתו חוזרים לסורם, על כן נאמר (שמות לה, א): 'ויקהל משה', למחרת יום כיפור עשה אותם קהילה אחת, כדי שיהיו כן כל ימות השנה". (כלי יקר ש"ה ז' אייר שע"ט)

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. (טז, ל) יש להתבונן למה הבטיח הוא ית' רק הטהרה מהחטאים שהם שגגות, הרי גם על זדון ומרד יכפר הטוב וסלח לעמו ביום הקדוש הלוה. וגם יש לדקדק כפל הלשון לטהר אתכם תטהרו. והנראה על פי מה ששמעתי בשם כבוד גאון ישראל הרב הק' מה"ר לוי יצחק מ"כ בק"ק ברדיטשוב צוק"ל בפסוק (ויקרא כג, מ) "ולקחתם לכם ביום הראשון", שדרשו רז"ל (תנחומא אמור כ"ב) ראשון לחשבון עונות. ופירש הוא ז"ל דהנה בימי התשובה ישראל עושים תשובה מיראה מיראת הדין, וידוע (יומא פו:) דעל ידי תשובה מיראה זדונות נעשים כשגגות, ואחר כך בהגיע החג הק' ישראל עושים תשובה מאהבה בעוסקם במצות השי"ת באהבה ושמחה רבה, ועל ידי כך נעשים זדונות כזכיות. ואם כן יום א' דחג מיקרי ראשון לחשבון עונות, שמביאים לחשבון כל העונות ומחפשין אחריהם, כדי שיתוספו זכיותיהם כי מהם נעשה זכיות. ובזה יש לפרש "בעת ההוא וגו' יבוקש עון ישראל ואיננו וגו'" (ירמיה נ, כ), והבן. ולפי"ז יש לפרש בכאן דהכי קאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם" - כפרה היא קינוח והסרה לעונות ויהיה כשגגות, והכוונה מהשי"ת על התכלית שאחר כך רוצה לטהר אתכם כעצם השמים לטוהר "מכל חטאתיכם" גם מהשגגות הנעשים כעת מהעוונות, גם מזה יטהר אתכם ויעשה להם לבושי טהרה כי יהיה זכיות. ואימתי יהיה זה "לפני י"י תטהרו", כשתשמחו לפני י"י שבעת ימים כמש"כ

(ויקרא כג, מ) "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים", היינו בחג הקדוש, זה יהיה תשובה מאהבה. וגם ירצה לפני י"י, כשתקחו הד' מינים אשר מרמזים לשם הנכבד, וגם על הד' מינים לא השליט עליהם שום שר רק השי"ת לבדו, אז תטהרו" מאותן השגגות הנעשים כעת מהזדונות, יתהווה לזכיות לטהרה לכם מלבושי כבוד, והבן. (אגרא דכלה)

ויעש כאשר צוה ה'. (טז, לד)

שלא היה לובשן לגדולתו, אלא כמקיים גזירת המלך (רש"י). וכי חשוד אהרן שהיה לובש את בגדי הכהונה לגדולתו ולכבודו. הנה, ביום הכיפורים היה אהרן לובש את בגדי הלבן, ולא את בגדי הזהב, כי חטאו ישראל בעגל הזהב ואין קטיגור נעשה סניגור. ואולם, תמוה הדבר, וכמו איזה פתרון ותקנה יש בבגדי הלבן שלבש אהרן, והלא לכאורה אין לך קטיגור גדול מאהרן עצמו, שהרי היה לו חלק במעשה העגל. אלא מכאן גופא ראייה מוכחת לכך שאהרן עצמו היה נקי וזך מחטא העגל, וכל כוונתו היה לשם שמים, וכמו שפירשו המפרשים. ומעתה, לאחר שנתברר נקיון כפיו של אהרן במעשה העגל, הרי עבודת יום הכיפורים שלו היתה אות ועדות לכך, ובכך גופא היה משום כבוד ותפארת לאהרן. וזהו שאומרים חז"ל: להגיד שבחו של אהרן, שלא היה לובשן לגדולתו להודיע ולהיודע שנקי וזך הוא מחטא העגל אלא כמקיים גזירת המלך. (חתם סופר)

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלקיכם כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וגו'. את משפטי תעשו ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם אני ה' אלקיכם ושמרתם את חוקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה' (יח, ד-ה) נראה לפרש כוונת המשך הפסוקים על דרך רש"י, ולא כפרוש רש"י ממש, אלא משום שגלוי לפניו שעתידין לחטוא, להיותם בעלי הנאות, להיות שטופים ולהוטים אחר מותרות תאוות עולם הזה, ועל ידי כך יסובב עקירת התורה. משום הכי גזר עליהם: "אני ה' אלקיכם", כפרוש רש"י: קבלתם עליכם מלכותי - מעתה קבלו גזרותי, ומהן אותו גזרה? אני גוזר עליכם: "את משפטי

לגמרי. וא"כ מאחר שעיקר כפרת יום הכיפורים נצמח מכח כפרת חטא הנ"ל, לכך בעינינו שלא יהיה קטיגור. מה שאין כן בשאר עבודות וכל השנה אין קפיידא. עוד י"ל דאף עוונות שהם חילול השם מתכפר ביום הכיפורים כמו שכתב הרמב"ם (פ"א מהל' תשובה ה"ב) דבזמן הבית היה נתכפר על ידי עבודת יום הכיפורים גם חילול השם, רק עתה אין כפרה על חילול השם. והיינו דאמר "לפני ה' תטהרו" ר"ל גם העבירות שנוגעים בחילול השם. ובזה יש לפרש מה שהכניס כשהיו עושין עבודות בעצמות יום הכיפורים היו לובשים לבנים, ואסורים בזהב מטעם שלא יהיה קטיגור, וא"כ קשה בשאר עבודות למה אין מקפידין. ולהנ"ל אתי שפיר, דעון העגל היה חילול השם כמו שנאמר (שמות לב, כה) "לשמצה בקמיהם" ופירש"י - להיות להם הדבר הזה לגנות בפי כל הקמים עליהם. לכן לא נתכפר כמו שנאמר (שם לד) "וביום פקדי וגו'". רק ביום הכיפורים בכל שנה היה נתכפר עון העגל. ולכן דוקא בעבודת יום הכיפורים חוששין ואין לובשין זהב, משום אין קטיגור של עון העגל הזהב נעשה סניגור. (מעגלי צדק)

ולקח את שני השעירים והעמיד אתם לפני ה' פתח אהל מועד. (טז, ז) אמרו רז"ל במסכת יומא (דף טז). בלשון של זהורית הקשור בראש שעיר המשתלח, הלבין היו שמחין, לא הלבין היו עצבין, עד כאן. ולכאורה קשה טובא האיך משכחת לא הלבין, הלא יום הכיפורים מכפר בכל ענין כמ"ש הרמב"ם (הל' תשובה פ"א הלכה ג'). והנראה לי דיש שני מיני תיקונים לעבירה. א' - מחילה וסליחה, שהקב"ה מוחל ואינו מעניש. ב' - רפואה לחולי ומכות פצעים של הנשמה מהעונות שחובל העובר עבירה בעצמו. הנה יום הכיפורים הוא יום מחילה וסליחה וכפרה שהקב"ה מוחל וסולח, אבל רפואה אינו רק על ידי תשובה, כנאמר (ישעיה ו, י) "ושב רפא לו". והנה עפ"ז מבואר, לא הלבין - הוא סימן שאף שהקב"ה מוחל ואינו רוצה להעניש, מ"מ יש כל המכות והפצעים והרושמים האדומים בהנשמה שצריך לטהרן ולנקותן ולרפאותן, לכך היו עצבים. אבל הלבין הוא סימן שעשו תשובה גמורה, ולא נשאר שום רושם של פצע וחבורה ונטהרו מכל וכל, לכך היו שמחין, כנ"ל ברור בס"ד. (ישמח משה)

ולקח את שני השעירים והעמיד אותם לפני ה' פתח אהל מועד. (טז, ז) קשה למה לו לומר ולקח, והא כבר נאמר למעלה ומאת בני ישראל יקח שני שעירי וגו', והיה די שיאמר והעמיד את השעירים לפני ד'. וגם למה הוצרך לומר שני השעירים, והא יודעים זאת מלמעלה, והיה לו לכתוב השעירים. ונראה דהנה איתא במדרש (פרשת מסעי) שהפר שנתן אליהו הנביא לנביאי הבעל כדי שיקריבוהו על גבי המזבח, לא רצה לילך אצלם כי סירב להיות קרבן לעבודה זרה, ולא יכלו לזוז את הפר ממקומו, עד שלחש לו אליהו באזנו שילך כי גם על ידו יתקדש שם שמים מתוך שיראו האנשים שלא ירד אש מן העבודה זרה לשרפו כשם שירד בהקרבן להקב"ה. ויתכן שגם כאן לא רצה השעיר שנפל עליו הגורל לעזאזל ללכת לשם, כי ידוע שהשעיר לעזאזל היה מנחה לכחות הטומאה שלא יקטרו על ישראל, ובכן לא רצה השעיר ללכת, ונאלץ אהרן ליקח אותו בדברים ולהסביר לו שגם על ידו מתקיימת מצות השי"ת וזכות גדולה היא זה עבורו. וזה שאמר הכתוב, ולקח את שני השעירים, שיקח אותם בדברים ובקיעה אחת, להורות כי שניהם הולכין בתכלית ומטרה אחת למלאות רצון הקב"ה, והעמיד אותם לפני ד', שהעמיד את שניהם לפני השי"ת כי שניהם עולים לרצונו ית"ש. (הגה"ק בעל שבט מוסר זי"ע)

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. (טז, ל) יש לדקדק למה כפל ואמר לטהר אתכם מכל חטאתיכם, ושוב אמר לפני ד' תטהרו? ונראה דהנה לכאורה מהו מעלת יום הכפורים יותר מכל השנה, והלא יוה"כ אינו מכפר אלא עם תשובה, וא"כ הוא הדין בכל עת בכל השנה מועיל תשובה. אך הנה יש עונות שאינם ידועים כלל לאדם שעשה אותם, ואינו יודע להתוודות עליהם ולהתחרט כראוי, ואלו החטאים אינם נמחלים במשך השנה יען לא שב עליהם בלב ונפש. אבל ביוה"כ גם עבירות הללו נמחלים כמו שאומרים בוידוי את הגלויים לנו ואת שאינם גלויים לנו לפניך הם גלויים וידועים, ולכן אחר שאמר הכתוב לטהר אתכם מכל חטאתיכם, חזר ואמר לפני ד' תטהרו, כלומר שגם העונות שהם רק לפני השי"ת הבוחן כליות ולב ואינם גלויים לנו, גם מהם נטהר כי על הכל ימחל ויסלח ביום הזה. (זרע קודש תק"כ-י"א אייר תקפ"ז)

קדושה בלתי עזר וסיוע, לזאת עצה קמ"ל לכלול עצמו עם כל אחינו בני ישראל יחד ואז איש את אחיו יעזרו. דהנה כתיב (משלי כ, כז) נר ה' נשמת אדם, רצ"ל דהנשמה נמשלה לנר, וכמו שראינו כמה פעמים באיזה נר שאינו יכול לדלוק יפה ולהאיר בפני עצמו, עם כל זה כשמדבקין זה הנר לכמה נרות יפים, אז גם הנר הזה בטל ונכלל בכלל נרות היפים ודולק גם הוא ביניהם, כמ"כ בנשמות ישראל כשהם כלולים יחד אז אף הנשמה שאינה מאירה כל כך בפני עצמה, מכל מקום מתוך כללותה עם שאר נשמות ישראל, מאירה ג"כ ומתעוררת גם היא לעבודת השי"ת. וז"ש כל עדת בני ישראל, רצ"ל שיוכלו יחד כל העדה הקדושה, ואז קדושים תהיו, שיהא היכולת ביד כל אחד ואחד מישראל לבוא למדריגת קדושה, כי קדוש אני גו', וכולכם באתם ממקום אחד ומשורש אחד נחצבו נשמתכם (זוה"ק ח"ג כט), ועי"ז בהתכללותם יחד בנקל יבואו למדריגה זו וכיה"ר אמנ.

(אוהב ישראל)

וכי תזבחו זבח שלמים לה' לרצונכם תזבחוהו. (יט, ה)

נראה לפרש דהנה כשבאה ח"ו צרה על האדם, אז הוא נודד נדר דכשיצא מן הצרה יקריב שלמים לד', וכמו שאמרו רז"ל (ב"ר פא, ב) שנודרין נדרים ונדבות בעת צרה כמו שאמר יעקב וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך, וכן אמר דוד (תהלים ס"ו) אשר פצו שפתי ודיבר פי בצר לי, וכיצא בזה בכמה מקומות. והנה קרבן זה הביא האדם מחמת האונס שבא עליו, ולא מרצונו ומהנאתו, כי יותר היה ניחא לו שלא תבא עליו הצרה, וממילא לא היה מביא קרבן. אך אם היה להאדם דעת, היה רואה להקדים הקרבת השלמים טרם יבא עליו הצרה, וכמו שאמרו רז"ל (סנהדרין מד): לעולם יקדים אדם תפלה לצרה, ואז היתה הקרבת השלמים מרצון לבו באמת בלי אונס מבחוץ. וזה שאמרה תורה, וכי תזבחו זבח שלמים לד' לרצונכם תזבחוהו, שלא תמתינו עד שתצטרכו להקריבו באונס, אלא תזבחוהו לרצונכם השלם בלי דחוק מבחוץ. (אמרי שפר)

בצדק תשפוט עמיתך. (יט, טו)

בקיום מצווה זו, המחייבת לדון כל אדם לכף זכות, טמונה עצה נפלאה שתועלתה רבה למקיים אותה. אחד הגדרים היותר מועילים להינצל מן החטא, היא הבושה, עד שאמר בעל "חובת הלבבות" (שער הבחינה פ"ה), שעלינו להכיר טובה כי הוטבעה באדם מידת הבושה, שאם לא כן לא היו בני אדם מקיימים אפילו מצווה שכלית כמו כיבוד אב ואם. ודבר זה נוקב ויורד על התהום, כי מצווה זו נראית לנו כה גיונית ופשוטה, עד שאפילו השכל הפשוט ביותר מחייבה. ומכל מקום מעידים בנו חכמי הנפש, שאף דבר שכלי כה פשוט אין בו כח עצמי להכריח את האדם לקיימו, ורק מחמת הבושה החיצונית, יתרגל האדם להכיר בחיובה. ומאידך גיסא אמרו חז"ל (תענית ז'): "כל אדם שיש לו עזות פנים - סוף נכשל בעבירה". הרי לנו שהחומה והמגן של האדם מלהיכשל בחטא, זו מידת הבושה. והרי כל אחד יבחין שמקום בו רבים החוטאים ונפרצה מידת הבושה, שוב אין צורך במידת העזות כדי לחטוא, כי לא זו בלבד שכבר אין ממי להתבייש, אלא שיש עוד מסייעים. וככל שיתרבו החוטאים, כן תתמעט הבושה, וממילא יתרבו עוד ועוד חוטאים. אבל אם יקיים האדם מצוות "בצדק תשפוט עמיתך" וידון לכף זכות, אזי אף אם יראה אדם שלכאורה נכשל בעבירה, מכל מקום לא יחזיק אותו כחוטא, וכאשר יחזיק בלבו כי כולם צדיקים, איך יעז הוא לפרוץ גדר ולחטוא? ומכאן העצה הנפלאה לנפשו של האדם עצמו והתועלת העצומה הטמונה בקיום מצוה זו. (הגה"ק המהרי"ל דיסקין ז"ע)

הוכח תוכיח את עמיתך וגו' אני ה'. (יט, יז)

נאמן לשלם שכר. והכוונה על פי משל בעל מלאכה שהוא טוב במלאכתו אינו רוצה ליקח בגד קרוע וגרוע כי השכר הוא מועט והמלאכה מרובה והמלבוש יהי נקרע עוד אם כן אינם נותנים לו שכרו משלם. אם כן גם בתוכחה דרך לומר כן שלא אוכיח רק אנשים טובים שאינם חסרים רק מעט. אבל לאנשים ריקים מה תועלת בהתוכחה הרי מיד חוזרים לסורם ומה שכר אקבל מזה משמים כמ"ש ולמוכיחים יונעם וכו'. ולזה אמר הכ' אני ה' נאמן לשלם שכר. (תפארת שלמה)

לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך וגו'. (יט, יז) שמעתי בשם הקדוש מוהר"מ מרימנוב ז"ע, כי הנה ידוע כי כל אדם יש לו מעלה

תעשו ואת חוקותי תשמרו", זהו שמירת התורה שבכתב ושבעל פה; וחוזר ומפרש איך יהיה אותו השמירה? והיינו "ללכת בהם", שכל ימי משך חייכם אל תפטרם מתוכם, אלא תמיד בלי שום הפסק תתעסקו בשמירתה ובקיומה, והיינו כנ"ל בפרטים הקודמים, שתהיו מן הש"ס דרך, ויהיה כל התנהגותכם בכל עניני עולם הזה הנצרכים לאדם, רק כמבואר בשלחן ערוך אורח חיים בסימן רלא, להנות מכלם רק על צד ההכרח והצמצום, ויהיה תמיד בידכם פלס ומאזני משפט לשקול כל הנאותים על משקלי התורה, מה הוא ההכרח והחיוב, והמותר יחריס; ואז אם תלכו בדרך זה, תזכו: "ושמרתם את חוקותי ומשפטתי" שמירה תמה, ולא תכשלו מהנאת מותרת ההיתר, לבוא להנות גם מן האסור, מאחר שגם הנאת ההיתר שלכם שקול ומנוי וספור. וגם תרויחו עוד, שגם על דברים האלה "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" (ויקרא יח, ה), דהיינו אכילה, שתיה ומשא ומתן, ושאר צרכים ההכרחיים, על כל אלה "אני ה'", כפרוש רש"י: נאמן לשלם שכר, מאחר שכונתכם בכל התאוות האלה לא עבור הנאתכם היא, אלא כדי לעשות רצון השם. משום הכי אמרה תורה: "אני ה' אלקיכם". 'אני ה' - נאמן לשלם שכר גם לכל עניני עולם הזה שהוא עושה, אכילה ושתיה ומסחר וכדומה, משום שכונתם בכלם הוא עבור לעשות רצון השם. וכן 'אני אלקיכם' דין ליפרע למי שמבלה זמנו היקר לריק בעת שעושה מסחר ואוכל ושותה וישן. ואם תאמר: מי יודע מה מחשבתו בעת שעוסק בעניני עולם הזה? משום הכי נסמך לה: "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים", ושם הבחנתי בין טפה של בכור לשאינו של בכור, כן אני יודע מחשבות האדם בעשיות אלה אם הם עבור הנאותיו או עבור רצון השם.

(שירי משכיל להגה"ק רבי הלל מקאלמאי ז"ע הגורם: פרנסה וכלכלה) (תקע"ה - י אייר תרנ"א)

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם. (יט, ב)

ובמדרש (ויק"ר כד, ט): "קדושים תהיו - יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם" ע"כ. להבין דברי המדרש. הנה "באמת, כל מה שאדם מקדש ומטהר עצמו יותר ועובד השי"ת יותר, יודע יותר שעדיין לא התחיל כלל לעבדו, כי אדם שסובר שהוא עובד ה' זה סימן שאינו עובד אותו כלל, כי אם היה עובד אותו היה יודע שהוא רחוק מאד מהשי"ת. וזהו: קדושתו מסתלקת למעלה מקדושתכם, היינו כל מה שאתם מוסיפין ומקדשין עצמכם יותר, אז קדושתו מסתלקת למעלה למעלה... כי כל מה שמקדשין יותר, רואין שעדיין לא התחילו כלל לקדש ולעבוד אותו יתברך".

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם. (יט, ב)

הקדושה לישראל היא לעולם, הדא הוא דכתיב "קדושים תהיו", כי "היו" לא כתיב, לשון ציווי, רק לשון עתיד (עי' זוה"ק קדושים פא), כי בודאי תהיו קדושים, כי סוף דבר כל ישראל יהיו קדושים לעתיד, ויהיה תיקון לכל הנשמות. וזה תוכחת מגולה לכל איש ואיש, שישים אל לבו, הואיל וסופו לתיקון ולהיות קדוש, יראה עכ"פ בבחירתו לקדש את עצמו מעתה והלאה, ויהיה אוהב וידיד לפני המקום ב"ה. (עבודת ישראל)

קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם. (יט, ב)

איתא במדרש (כד, ט) "קדושים תהיו. יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני", מצינו בגמ' (ב"ב עה): "א"ר אלעזר עתידין צדיקים שאומרים (המלאכים) לפניו 'קדוש' - כדרך שאומרים לפני הקב"ה - שנאמר (ישעי' ז, ג) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו. ולפ"ז אפשר לפרש כונת המדרש, דהקב"ה אומר: "קדושים תהיו" יכולים אתם להיות בבחינת קדוש כמוני, כביכול, וזהו: "יכול (בלשון נחותא) כמוני". ומפרש המדרש, איך יזכה האדם לבחינה נעלה זו: "תלמוד לומר" למוד לעצמך לומר תמיד "כי קדוש אני". דהיינו, אם יבוא אליך היצה"ר לפתותך לדבר עבירה, אמור לו: איך אחטא, והרי קדוש אני ואיזה פנים יש לקדוש שחוטא, וכן כשיבוא אליך היצ"ט לזרז לדבר מצוה, אמור לו: אמת נכון הדבר שראוי לי לקיים המצוה שהרי קדוש אני. (הרה"ק מרוזין ז"ע)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו וכו'. (יט, ב)

או י"ל דבאמת יש בישראל אנשים צדיקים שנשמתם מאיר להם כל כך, עד שבנקל יכולים להשיג מדריגה זו לקדש עצמם במותר להם וכמבואר, אך יש אנשים כשרים פחותי הערך שאין בכח השגתם להגיע בעצמם למדריגת

באיזה מדה מה שאין לחבירו. וזהו שאמר: "לא תשנא את אחיך בלבבך", רצ"ל לא תשנא את אחיך במדה טובה שיש בלבבך, לומר: למה אין בו גם כן המדה טובה זו שיש בך, אלא אדרבה: 'הוכח תוכיח את עמיתך', ר"ל תוכיח את עצמך במדה טובה שיש בחבירך, לומר: למה אין בך גם כן המדה טובה שיש לחבירך, עכת"ד הקדושים".

ואהבת לרעך כמוך. (יט, יח)

אזהרה היא לאדם, שאם רואה מדה מגונה בחבירו, אל ישנאהו בלבבו, אלא ידע נאמנה כי מה שנזדמן לו לראות דבר זה, הוא כדי שיזכור להבחין בעצמו, שבודאי יש בו בעצמו גם כן אותה מדה מגונה. וראה אותה בחבירו כמו שרואים בתוך מראה וכדכתיב (משלי כז, יט): "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם", וממילא לא יבא לידי שנאת הזולת, כי למה ישנאהו, אחר שהוא עצמו אינו טוב ממנו. וזהו: "ואהבת לרעך", מאחר שהוא "כמוך", ואינו גרוע ממך, גם אם ראית אותו עושה עוול, שהרי הגיעה לך טובה על ידו, בראותך אותו נזכרת והכרת בחסרונו שהוא כמוהו כמוך, וכשיתקן האדם את עצמו מן המדה מגונה ההוא, בזה תגיע תועלת גם לחבירו, יען כי כל ישראל יש להם שורש אחד למעלה ראש, וגם אמרו רבותינו ז"ל 'שכל ישראל ערבים זה בזה'". (הרה"ק רבי יצחק מנעשכ"ז ז"ע)

הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא וגו' ואהבת לרעך כמוך אני ה'. (יט, יז) כלומר שתזהר בהוכיחך את חבירך שלא תשא עליו, ויהיה תשא מלשון משיאין משואת (פסחים ב:), כלומר שלא תלהיב עליו את מידת הדין ע"י החטא, או תשא מלשון משא, שלא יהיה ח"ו ע"י דבור החטא עליו למשא תיכף, ובאיזה אופן תפעול כן, לא תקום לא תטור את בני עמך, כלומר שתוכיחך לא יהיה על דרך נקימה ונטירה, רק שתודיע לו שכוונתך לחיי עוה"ב, כמו שמבואר בדברי הרמב"ם שהבאתי לעיל. ועוד אזהרה ואהבת לרעך, כלומר שתוכיח את חבירך באהבה רבה, ואז תפעול כמוך, כלומר אם אתה מוכיח את עצמך ותאמר מה שהעוות נגד קונך, אתה פועל רחמים וחסדים אני ד', כלומר שמאני שהוא מידת מלכות ומלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט, ד), יהיה ד' הוי רחמים גדולים, כמו כן שאתה אומר לחבירו באהבה, אתה פועל רחמים וחסדים ונמתקים כל הדינים. (הרה"ק רבי יצחק איזיק מקאמארא ז"ע תקס"ו-י"א אייר תרל"ד)

את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה'. (יט, ל) רמז נפלא יש כאן למה שאמרו רז"ל (שבת קיח:): "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים", והוא, כי "שבתות" - לשון רבים, ומיעוט רבים שנים (עי' יומא סב:), ואמר: "את שבתותי תשמורו", ואז תזכו לראות המקדש בנוי ומשוכלל, וזהו: "ומקדשי תיראו", ותדרשהו: ומקדשי תיראו [כענין שדרשו רז"ל (חגיגה ב.) עה"פ (שמות לד, כג): "שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך" יראה יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות (של"ה הק) (ש"ה הק)

כאזרח מכם יהיה לכם הגר. (יט, לד)

מה אזרח שקיבל עליו כל התורה אף גר שקיבל עליו כל התורה (תו"כ) מיהו ומהו אותו "אזרח" אשר קיבל עליו כל התורה. לעומת ישראל הדבוקים בשלושת האבות, אברהם יצחק ויעקב, הגרים קרויים על שם אברהם אבינו בלבד, שנאמר בו "כי אב המון גוים נתתיך" (בראשית יז, ה). והנה, מצינו שנמשלו שלוש האבות לכסא של שלוש רגליים, וכמו ששינונו על הפסוק "ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול" (שמות לב, יז), אמר משה לפני הקב"ה "זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך" (שם פס' יג), ריבונו של עולם, ומה כסא של שלוש רגלים אינו יכול לעמוד לפניך בשעת כעסך וכו' (ברכות לב).

לכך רמז אותו נכרי אשר ביקש להתגייר אצל הלל הזקן ואמר לו: גיירני על מנת שאלמד את כל התורה כולה על רגל אחת (שבת לא). מה פשרה של מטבע לשון זו - אלא רמז לו בכך על אברהם אבינו, אבי הגרים, אשר הוא "רגל אחת" מתוך "שלוש רגליים". ולפיכך השיבו הלל: "ואהבת לרעך כמוך" זו כל התורה כולה, שכן מידה זו של 'אהבה' ו'חסד' היא מדתו של אברהם אבינו. וזהו שרמז כאן הכתוב: "כאזרח מכם יהיה לכם הגר", כאברהם אבינו הנקרא "אזרח" (עיין תהילים פט, א, וברש"י). ולכך גם מכוונים דברי חז"ל: "מה אזרח שקיבל עליו כל התורה, אף גר שקיבל עליו כל התורה". הנה, אמרו חז"ל: אברהם אבינו קיים כל התורה עד שניתנה (קידושין פב). וזהו שסיימה התורה ואמרה "ואהבת לו כמוך", שהיא מידתו של אברהם אבינו. "כי גרים הייתם בארץ מצרים", כפי שהודיע הקב"ה אל אברהם "כי גר יהיה זרעך" (בראשית טו, יג).

דברי תורה מרבותינו הק' מבעלזא

קטרת סמים דקה. (טז, יב)

בכוונה תחילה נצטוו להפסיק באמצע עבודת הפר, ולהתעסק בקטורת כי לאחר שחיתת פר החטאת והוידיים על פרו ופר אחיו הכהנים, עלול היה ליפול לעצבות, לפיכך הוטל עליו לעסוק מיד בקטורת, בכדי לעורר שמחה בקרבו, שהרי: שמן וקטורת ישמח לב.

וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו. (טז, יז) ובמדרש, והרמב"ן מביאו בפרשה הקודמת וכל אדם לא יהיה אפילו מלאכים שקרויים אדם. וזה הענין של ונשמע קולו בבואו אל הקודש אזהרה למלאכים שיצאו, מכיון שהכהן הגדול צריך להתייחד עם קודשא בריך הוא בלחודוהי. וכן איתא בירושלמי (יומא) דאפי' אותן דכתיב בהן ודמות פניהם פני אדם. אולם מובא במדרש אחר שהקשה "וכל אדם לא יהיה באהל מועד" וא"כ האין נכנס הכהן הגדול, אלא שהכהן הגדול נהפך למלאך, ולכן מותר היה לו להכנס ולכאורה הוי סתירה בין שני המדרשים דקודם נאמר במדרש וכל אדם לא יהיה אפילו מלאכים, וכאן נאמר שכהן גדול שנהפך למלאך עי"ז מותר לו להיות בקודש הקדשים. אלא עה"פ (בראשית ה') "ויתהלך חנוך את האלקים ואיינו" **מובא בחז"ל** (בתרגום יונתן) שעשהו הקב"ה מלאך ונתעלה לפמליה של מעלה, ולכאורה וכי חסרים מלאכים במרום שצריכים לקחת את חנוך ולהפכו למלאך. אלא שום מלאך אינו יכול להבין את הנסיונות הגדולים שעוברים על האדם בעוה"ז. למלאך אין השגה אם לאדם אין מה לאכול או שעוברים עליו יסורים וצער. לכן צריך השי"ת כל פעם לקחת צדיק מהעוה"ז להיות בבי"ד של מעלה, כי בכל דור ודור ישנם נסיונות אחרים, ואינו דומה דור אחד למשנהו, שפלות וירידת הדור מביאים על האדם נסיונות מחודשים בכל פעם. ולכן צריך להכניס בבי"ד של מעלה, צדיקים שיוודעים ומבינים את

נסיונות הדור האחרון. ולכן ניחא שאכן כאשר הכהן הגדול נכנס לקודש הקדשים לפני ולפנים אסור היה להיות שם שום אדם ואפילו מלאך, מכיון שהמלאך מטבעו מקטרטג ואינו יכול להמליץ טוב על ישראל, מלאך שאומר לבוראו קדוש קדוש, אינו יכול להבין איך האדם הקרוץ מחומר ימרוז בבוראו, וא"כ מה יהיה משפטינו, אם אין שום מליץ יושר בפמליה של מעלה. לכן כהן גדול שבא מהעוה"ז ומכיר שפלות הדור ונהפך למלאך הוא דייקא יכול להבין צער וצרות ישראל ולהיות מליץ יושר.

ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה'. (יח, ה) ואיתא בספרי "חקתי" זה אגדה. ואמר אממור"ר מרן מהרי"ד ז"ע הענין, כי באגדה יש הרבה דברים שאין צריכים להבין, שיש בהם הרבה סתרי תורה, וחק הוא בלי טעם, ומשפט הוא מה שיש לו טעם, וזהו ושמרתם את חקתי זה אגדה, שהאגדה צריך להיות כמו חק שלא לידע טעמיו, אד"ק. וי"ל עוד על פי מה שאמר אממור"ר מהרי"ד ז"ע על הפסוק (דברים ד, ח) "מי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים וגו'", ופירש רש"י ז"ל "חקים ומשפטים צדיקים, הגונים ומקובלים", ואמר הכוונה כי במשפטים עצמם מה שמשגיגים משיגים, ומה שלא משיגים צריך כל אדם להאמין ולא לחקור, וזהו כוונת רש"י הגונים, היינו מה שמשגיגים, ומקובלים, היינו מה שלא משיגים, שקיבל עליו בלי לדעת טעמם, אד"ק ז"ל. ובזה י"ל כאן ושמרתם את חקתי ואת משפטי, היינו כי אפילו מהמשפטים מה שלא משיגים, צריכים לשמור ולא לחקור כמו חוקים.

קדושים תהיו וגו'. (יט, ב)

במד"ר יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני ה', קדושתו למעלה מקדושתכם. ועמדו כל המפ' כי איך יעלה על הדעת שיתקדש אדם כמותו ית'. ואפשר לומר כי

טבע האדם. והנה ידוע, דהמסתכל במראה יוכל לעמוד בקומה זקופה ולראות עצמו במראה. אבל מי שרוצה לראות עצמו במים, מוכרח להשפיל קומתו ולכרוע נגד המים, ואז יוכל לראות פניו. וזהו מרומז בדברי מוסרי שלמה המלך ע"ה, כמים הפנים לפנים, שאם ירצה להסתכל במים, מוכרח לכוף קומתו. כן לב האדם לאדם, שאם ירצה לאהוב את חבירו בלב שלם, מוכרח להכניע ולהשפיל עצמו נגד חבירו. והנה תראה פלא, שאותיות אחר תיבת רעך הוא שפ"ל, אחר ריש היא שי"ן, אחר ע' היא פ', אחר כ' היא למ"ד. נמצא מסודר אותיות שפ"ל. וזה כוונת המדרש, שאומר עצה לזה שאמרה התורה ואהבת לרעך כמוך, אומר המדרש, הטפל לרעך, היינו אותיות הטפולים [לתיבת רעך] היינו אותיות שפל כנ"ל, שאם תשפיל עצמך נגד רעך אז תוכל לאהוב אותו.

והתקדשתם והייתם קדושים כי אני ה' אלהיכם. (כ, ז)

ובתרגום יונתן ותתקדשון ותהון קדישין בגופיכון מטול דאקבל ברעוא צלותכון אנא הוא ה' מקדשכון. וצריך ביאור. ושמעתי מאמור"ר מרן מהרי"ד ז"ע בזה דהנה יש ספרי מחקר מגדולי ישראל, אמנם צריך לדעת שהם חברו ספרים אלו רק לדורם, אבל בדורותינו אין ללמוד בהם, ואיתא בשם רבי יוסף יעב"ץ ור"י סמיגי ז"ל (אור החיים פ"ג) דמי שאינו עוסק בחקירה יש לו כח התפילה, ואיתא בירושלמי שקלים (פ"ב ה"ה) שצריך לשלשל השמועה עד מפי משה רבינו ע"ה עד מפי הגבורה, עיי"ש. ויל"ש שזה הרמז בתרגום יונתן ותהון קדישין בגופיכון, שזה רומז שעוסק בתורה על פי קבלה עד מפי הקב"ה, מטול דאקבל ברעוא צלותכון, לזה יש כח התפילה ומתקבלת, אד"ק ז"ל.

וי"ל שזהו כוונת המשך הפסוק, "כי אני ה' אלקיכם", דהנה איתא ברש"י ז"ל בפרשת בראשית על הפסוק (א, א) בראשית ברא אלקים, "שבתחילה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, והיינו דכתיב (בראשית ב, ד) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים", היינו קודם ה' מדת הרחמים, ואח"כ אלקים מדת הדין, עיי"ש. והנה תוס' במסכת ברכות (לב, ב ד"ה כל) מבאר שיש ב' עיון תפילה, זה שסומך ובוטח בתפילתו, וזה לא טוב, ועיון תפילה שמתבונן בשפלות עצמו ותולה קבלת התפילה רק בחסד הבורא ית"ש, וזהו טוב. ולפי"ז י"ל דאחר שמרומז בקרא שהיית מקבל ברעוא את התפילה, מסיים הכתוב כי אני ה' אלהיכם, היינו דצריך לדעת שהכל הוא מדת הרחמים, שזה רומז "ה' אלהיכם", שהקב"ה מקדים שם של חסדים ורחמים דכברי רש"י ז"ל.

(כ"ק מרן מהר"א ז"ע)

הרה"ק מסטרעליסק ז"ע אמר קדושים תהיו כי קדוש אני ה"א, היינו כי מצד הנשמה חלק האלוהי כל איש ישראל מעלה עצמו תמיד לצד הטוב, ואינו רוצה ח"ו לעבור נגד רצונו ית', אך איש אמו ואביו תיראו, מחלק אב ואם היינו כי האדם הולך בתוך העוה"ז וע"כ צריך תמיד לראות ולחזק עצמו תמיד ולקדש עצמו. והנה יש שאיש ישראל מחשב עצמו בלבו בשלימות להשי"ת, ויש שהשי"ת עוזר לאיש ישראל רגע א' טובה, והנה יכול לסבור שכבר יסאר זה אצלו אמנם צריך איש ישראל לחזק עצמו ולהתאמץ בעצמו ולהכריע עצמו לצד הטוב וזה כוונת המד' כמ"ש הרה"ק מסטרעליסק ז"ע, קדושים תהיו יכול כמוני, היינו שלא תסברו שאתם קדושים שוב בשלימות כמו שחלק הנפש הוא נוטה לצד הטוב כנ"ל ת"ל כי קדוש אני, היינו שאת זה שהשי"ת עוזר לאיש ישראל שיש לו עתים לטובה הוא רק מצד הנשמה. וצריך לידע כי קדו למעלה מקדושתכם, היינו שחלק האור"א אינו קדוש עדיין רק צריך להתאמץ עצמו ולחזק עצמו תמיד כנ"ל, איש אמו ואביו תיראו. (כ"ק מרן מהר"א ז"ע)

הוכח תוכיח את עמיתך וגו'. (יט, יז)

נרמז בזה כי המוכיח והמקבל תוכחה ומיישר מעשיו, זוכה לקדושה גבוהה להיות ניוון ומתפרנס מלמעלה בכל המשכות טובות, ולכן סו"ת של תוכיח את אמיתך הוא חת"ך שם הפרנסה ומי שביכלתו להוכיח ואינו מוכיח נענש ע"ז, וזהו: ולא תשא עליו חטא. ורש"י פי' שלא יוכיחו ברבים, ולכן כשהצדיק מדבר, והוא אומר ברבים, לכן אומר דבריו בכללות ולא בפרטות לאיש, אלא שכל אדם היודע חסרונותיו צריך להבין דיבורים וכוונות של הצדיק, ולתקן מעשיו ועי"ז יהיה נמשך לו פרנסה משורש הפרנסה. (כ"ק מרן מהר"א ז"ע)

ואהבת לרעך כמוך. (יט, יח)

ואיתא במדרש, ואהבת לרעך, הטפל לרעך. ואין לו שום ביאור. ויש לפרשו, דלכאורה נראה דהמדרש היה קשה לו על הלמ"ד של לרעך, דהיה די לכתוב ואהבת רעך כמוך, על כן מרבה המדרש הטפל לרעך. אך צריך ביאור, מה כוונתו בזה. ויש לפרש עפ"י דכתיב במשלי (כו-יט), כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם. ולכאורה יש לדקדק, דאם היה [שלמה] המלך החכם רוצה לתת דוגמא מלב ללב, הלא היה יכול להביא דוגמא יותר מבוררת לרואה במראה מלוטשה, שהמסתכל בה רואה את עצמו, ובאיה פנים שמביט האדם כנגדו, כן מראה לו המראה, ומדוע אחז במשל דרכו כמים הפנים לפנים. ובוודאי יש בזה כוונה עמוקה. אמנם יש לפרש, דבאמת מי שרוצה לאהוב את חבירו באהבה אמיתית מוכרח הוא מקודם להכניע ולהשפיל את עצמו נגד חבירו, ואז יוכל לחול עליו אהבת חבירו. וזה מפורסם וידוע לכל, דאם הוא יחזיק עצמו ברוב המעלות נגד חבירו, קשה עליו לאהוב את חבירו, דכן הוא

סיפור על פרשת השבוע

יחודים שכליות נפלאות עד שהייתי מרעיד עליהם... ומסופר שבערוב ימי הפסיק לדבר "ממש כאלם" והי' מזה צער גדול לבני ביתו ולמקורביו כי לא ידעו מה הי' לו מאחר שלא דיבר כלום. ופעם נכנס אליו בנו הרה"ק רבי אברהם חיים ז"ע ואמר אליו: אבי יקירי לפי ראות עיני אתה יכול לדבר רק שאין אתה רוצה לדבר, אמור לי מ"ט אינך רוצה לדבר ופתח את פיו הק' וענה: בני מיום עמדי על דעתי לא דיברתי שום דבר קטן או גדול בלי יחוד, ועכשיו נחלש מוחי לעת זקנתי, אמרתי טוב לי לבלום פי מלדבר בלי יחודים. אמר לו פעם רבו, הק' מלובלין: הן בתורה לא כתוב "חכם תהיה" אלא "תמים תהיה"... השיב לו רבינו: "אמת, אבל צריכים חכמה גדולה להיות תמים עם ה', וכמו שכתבו חז"ל: הוי ערום ביראה".

סיפר הגה"ק מיאשניצא ששמע מפי אביו הרה"ק בעל "רביד הזהב" [הרה"ק ר' ישראל דב גלרטנר מיאשניצא היה תלמיד החוזה הק' מלובלין יחד עם רבינו הק' מראפשיץ וקיבל לאחר פטירת החוזה מלובלין את הנהגתו של רבינו שאהבו מאד, והיה קורא לו "ישראל בער אהובי" **מופת א':** פ"א בליל א' דסוכות באה אשה אחת לפניו עם ילד קטן על זרועותיה והתינוק היה חולה במחלת אבצההרונג ויאמר הרה"ק מראפשיץ בזה"ל: איך האב אפילו פיינט צו זאגין נאר איך מוז זאגין דאס קינד איז נישט אויס געלייזט געווארין (אני שונא להגיד אבל אני מוכרח

ושמרתם את חקותי ואת משפטי. אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (יה, ה) **סיפר הרה"ק משינאווא, שהרה"ק מראפשיץ ז"ע (תק"כ- י"א אייר תקפ"ז)** נסע לסטאבניץ לחתונת נכדו הרה"ק ר' מענדעלי גלאגובער שנעשה חתן האור לשמים ושם בסטאבניץ היה איש א' שהיה ר"ל "געלעמט" (משותק) לא זכר או 10 שנים או 13 שנים, וייעץ לו האור לשמים שישכיב עצמו על הארץ באותו מקום שהמחותנים יעברו בדרכם להחופה וכן עשה. והלכו המחותרים הרה"ק מראפשיץ והאור לשמים להחופה, והרה"ק מראפשיץ כשראה איש הנ"ל שוכב על הארץ, חשב שעשה זאת כדי לשמח, נתן לו מכה עם מטהו ואמר לו: אנטלויף פון דאנעט (ברח מכאן) והנ"ל עמד על רגליו ונס משם, ונעשה רעש גדול, שאל הרה"ק מראפשיץ את האור לשמים, מחותן, מה הרעש? ענה לו מפני שאיש זה כבר "משותק" הרבה שנים ועכשיו נעשה בריא. וסיים הרה"ק משינאווא, הרה"ק מראפשיץ ז"ע סגר את עצמו והתבייש לצאת, כי שמר עצמו מפרסום וכאן נתגלגל לו מעשה כזה בהיסח הדעת. ואכן דרכו בקודש היתה בהצנע ובהסתור לא הי' דיבור או איזה פעולה שיצאה ממנו בלי כוונות ויחודים, וכפי שהעידו עליו צדיקים שהי' לו משקל זהב בפיו בו שוקל כל דיבוריו והכל תחת מעטה מאין רואים וכפי שמעיד תלמידו הגדול הרה"ק רבי יצחק איזיק מקאמארנא ז"ע בספרו זוהר חי' פי' ויחי ראיתי למורי ורבי רבינו הק' מוה"ר נפתלי מראפשיץ ז"ע שכל דבריו היו

ידחקו אותן, בהושענא רבה עמד איש אחד אצלו ובעת חבטת ההושענא חבט בשגגה על רגלו ומגודל הכאב נפל לארץ ויתעלף, והרה"ק מראפשיץ עמד אצל העמוד ופניו למזרח והרגיש תיכף ברגע זה שהתחיל להתעלף ויגש אליו ויאמר לו: "ישראל בער לעב" (כך קרא לו) בוודאי יכאב לך בוא עמי אל החדר ותסעד לך במעט י"ש ועוגה.

להגיד שהתינוק לא נפדה), והאשה הודתה כי לא נפדה, וחקרו ודרשו החסידים מאיזה עיר היא ונדע להם כי היא מעיר רחוקה כארבעים פרסה מעיר ראפשיץ ואז ראו בעליל כי כיוון הרה"ק ברוח הקודש.
מופת ב': פ"א בחג הסוכות היה לו להרה"ק בעל "רביד הזהב" מכה על רגלו והיה יושב אחורי התנור והכיריים כי ירא לשבת בין אנשים לבל

אזרחות חיים

וכן הדין במי שמשתקם לאחר אירוע מוחי, וזקוק לתרגילים מיוחדים לחיזוק השרירים ושיקומם, ובפרט הדברים אמורים בחולים במחלות שרירים שונות שהרופאים אומרים שזקוקים לעשיית תרגילים אלו כדי שמצבם לא יתדרדר יותר, שמתורים לעשותם בשבת (פס"ת אות סט).
מי שהיה לו שבר ברגלו, האם מותר לו להבוש תחבושת אלסטית,

מגן קרסול וכדו' בשבת?

כאמור לעיל, כל חולי שאין אפשרות לרפאותו ע"י סממנים אין איסור לטפל בו בשבת, ומדין זה למדו הפו' שמותר לחבוש תחבושת אלסטית בשבת (ובזה יש טעם נוסף להיתר, שתחבושת זו מיועדת רק לשמר הרגל שלא תזוז ממקומה, וכדין נתינת עלה על המכה כדי לשמרה המבו' לעיל סע' בד), וכן מותר לחבוש מגן קרסול מיועד לאנשים הנמצאים בתהליך החלמה משבר בקרסול, ושאר אביזרים אורתופדיים, פלטה ליישור שיניים, מתקן ליישור גב וכל כיו"ב משום שבכל דברים אלו אין אפשרות ריפוי ע"י תרופות, ואף באופן שאינו מצטער מחמת מניעת כבישת אביזרים אלו מותר ללבשם כיון שאין טורח רב בלבישתם, ואין לחוש בכך לעובדא דחול (מ"ב למעשה, שש"ב פל"ד סכ"ט).

האם מותר לרחוץ בשבת במעיינות חמים

| בים הגדול | בים המלח?

מותר לרחוץ בים לצורך רפואה, ודוקא באופן שהמים אינם מלוכלכים והדרך לרחוץ בהם גם שלא לצורך רפואה וממילא אין ניכר שמתרחץ לצורך רפואה, אבל אם המים מלוכלכים ואין הדרך לרחוץ בהם שלא לצורך רפואה וכן הדין במים שאין הדרך לרחוץ בהם מטעמים אחרים אסור לאדם שאינו בריא לרחוץ בהם בשבת משום שבאופן כזה מוכח שמתכוין לרפואה (ועיי' בה"ל ד"ה אלא שאיסור זה הוא אפי' אם אין כוונתו לרפואה, כאמור לעיל לענין מאכל המיועד לרפואה), ואם אינו שוהה במים זמן רב אלא טובל ויוצא מיד מותר לרחוץ בהם בכל אופן משום שבאופן כזה אין מוכח שמתכוין לרפואה [רק כוונתו להצטנן וכיון שלא מצא מים נקיים רוחץ במים מלוכלכים] (שו"ע ומ"ב סמ"ד), ואדם בריא מותר לרחוץ בהם ולשהות בהם שהות ארוכה אם אינו מתכוין לחיזוק וזירוז איברי גופו (בה"ל שם), ובכלל דין זה, מותר לרחוץ בחמי טבריא ובשאר מעיינות חמים לצורך רפואה כיון שגם אנשים בריאים רגילים לרחוץ בהם (שו"ע ומ"ב סמ"ד [ועיי' לעיל ס"י שכ"ז שאם מעביר מים אלו לתוך כלי אסור לרחוץ בהם משום איסור רחיצה בחמין], ועיי' שש"ב פ"ד ס"ז שכ' שבזמננו אין דרך הבריאים לרחוץ בחמי טבריא, וכמדומה שמציאות זו נשתנתה בימינו אנו), אכן, כבר נתבאר בס"י שכ"ז שנהגו שלא לרחוץ בשבת כלל אפי' במים צוננים [שאינן בהם איסור רחיצה] משום כמה חששות, ולפי מנהג זה אין לרחוץ כלל בים או במעיינות, אבל מותר לטבול בהם לצורך טהרה (עיי' מש"ב בס"י שכ"ז).
(נערך ע"י הרה"ג ר' יעקב טרויבע שליט"א)

האם מותר לעשות תרגילי התעמלות בשבת?

חולה שרפואתו היא לעשות תרגילי התעמלות כדי שיזיע ויתרפא ע"י הזיעה או שהתרגילים עצמם הם רפואה אף ללא זיעה, אסור לעשות תרגילים אלו בשבת אלא א"כ חלה כל גופו או שנפל למשכב (בכלל המבו' בשו"ע ומ"ב סמ"ב אין מתעמלים כדי שייגע ויזיע), ובכלל זה, מי שיש לו פריצת דיסק דיסקוס שיש אפשרות להרפא ממנו ע"י עשיית תרגילים שונים, שאסור לעשותם בשבת ואף שבעשיית תרגילים אלו אין לחוש לשחיקת סממנים, כיון שניתן להרפא מפריצת דיסק ע"י תרופות, אסרו לעשות כל רפואה בענין זה (מ"ב למעשה, שם), וכן הדין במי שיש לו כאבי גב, ורוצה להקל על הכאבים ע"י תרגילי התעמלות מיוחדים ואף באופן שאין אפשרות לטפל בבעיה זו ע"י תרופות, יש לחוש שיבוא ליטול תרופות לשיכוך הכאבים (פס"ת סט).

אדם שאין לו שום חולי, אבל יש לו חולשה מסויימת, ורוצה להתחזק ע"י עשיית תרגילי התעמלות, וכן מי שרוצה לעשות תרגילי התעמלות לשמור על בריאותו, נחלקו הפוסקים אם מותר לעשותם בשבת י"א שהוא בכלל 'רפואה' [כאמור לעיל לענין אכילת אוכלין ומשקין לחיזוק וזירוז איברי הגוף], וראוי להחמיר (בכלל דין שפשוף שעושים ליגיעי כח המבו' במ"ב קל).

אכן, הרוצה לעשות תרגילי התעמלות לשם תענוג מותר לעשותם בשבת אפי' אם בא לידי זיעה ע"י התרגילים, כיון שאין כוונתו לכך (שש"ב פט"ז הע' צ"ט, ועיי' בה"ל ד"ה כדי שדעת רש"י [וכ"ה בשו"ע ס"י שכ"ז ס"ב] לאסור עשיית תרגילים כאלו [שדרוש לעשותם בכח וביגיעה] בכל אופן [אפי' אם אינו מזיע] משום עובדא דחול, ואין הלכה כמותו), וכן הדין לענין תרגילי מתיחה פשוטים בידיים ובצוואר לצורך התרעננות והפגת מתח, ובכל האופנים אין להשתמש בכלים המיוחדים לעשיית תרגילים כגון משקולות ומכשירי כושר - משום עובדא דחול (עיי' מ"ב דרשו הע' 115).

דין הליכה וריצה לשם התעמלות בשבת נתבאר בתחילת ס' ש"א.

האם מותר לעשות תרגילי פיזיותרפיה בשבת?

כל חולי שאין אפשרות לרפאותו ע"י כדורים ותרופות וכל פעולות הקשורות לשחיקת סממנים, רק ע"י פעולות שונות שאינן קשורות לשחיקת סממנים, מותר לעשות פעולות אלו בשבת משום שבאופן כזה לא גזרו חז"ל שמא יבוא לשחוק סממנים (שו"ע ומ"ב סמ"ג), ובכלל דין זה, מי שהיה לו שבר בידו או ברגלו צריך לעשות תרגילי פיזיותרפיה לחיזוק השרירים כדי לשקם את ידו ואת רגלו כבראשונה ואין אפשרות לשקמם ע"י תרופות (מ"ב למעשה שם), אכן, היתר זה אמור רק באופן שיש לו צער מחמת הכאבים או מחמת מניעת השיקום, אבל אם אין לו צער לא יעשה תרגילים אלו בשבת משום עובדא דחול (שו"ע ומ"ב שם).

הילולא דצדיקיא

רשכבה"ג רבינו יצחק אלפסי זי"ע - הרי"ף י' אייר ד"א תתס"ג

אזהארה ורבינו יהודה הלוי בעל הכוזרי, המפורסם שבהם הוא רבינו יוסף אבן מיגאש, ויצק מים על ידו במשך 14 שנים, ובעודו צעיר לימים הסמיכו רבו וכתב לו תעודה שאפי" בדורו של משה רבינו לא נמצא כמוהו", כי משה רבינו חיפש אנשים חכמים ונבונים, ולא מצא רק אנשים חכמים ולא נבונים ורב יוסף הלוי הי' חכם ונבון. והיה בעת פטירת הרי"ף בגיל 26 שנים, ורבו הנחילו בחייו כסא כבוד ושיבתו, וישב על כסאו בסיון שבאותה שנה, (נפטר ד"א תתק"א, והשאיר אחריו ברכה וחיים עד העולם, נר העולם, תלמידו הרב הגדול רבינו משה בן מימון ע"ה)

מדי דברנו אודות רבי ברוך בן רבי יצחק אלבאליה (שנולד באותו חודש שנולד חבירו הרי"ף מיגאש אדר א' תתל"ז), יש עמנו מעט דברים על אופן התקרבותו להיות מתלמידיו המובהקים של רבינו הרי"ף, כי הנה רבי יצחק אלבאליה (הנמנה לעיל כראשון מחמשת החכמים בשם "רבי יצחק), אביו של רבי ברוך היה בר פלוגתא של הרי"ף, והיו ביניהם חילופי דברים קשים, בכתב - כנראה מעת שהרי"ף היה עדיין ב"פאס", ובעל-פה - לאחר שהרי"ף כבר הגיע לספרד. הסיבות למחלוקת ביניהם אינן ידועות לנו. יש המשערים, שהסיבה למחלוקת היתה אותה הסתייגות, שכבר הזכרנוה לעיל, מספר ה"הלכות" של הרי"ף, שכן מאופי חיבורו של רבי יצחק אלבאליה, "קופת הרוכלים", בו "פירש הלכות קשות שבתלמוד" עולה, שדרך הלימוד הרצויה לפניו היתה ליבון סוגיות הש"ס על כל השקלא וטריא שבהן, ולא רק שינון מסקנת הסוגיא להלכה.

למרות זאת, כמו כל חכמי ישראל, שמידת האמת משמשת תמיד נר לרגליהם, כך גם רבי יצחק אלבאליה הכיר בשגב רוממותו וגדלותו של הרי"ף, וידע שאין בנמצא עבור בנו הצעיר רבי ברוך "מלמד להועיל" טוב יותר מרבינו הרי"ף. זכה מספר לנו הראב"ד ב"ספר הקבלה" שלו. מה ששמע בעצמו מפי דודו, אחי אמו, רבי ברוך בן רבי יצחק אלבאליה: היה זה כאשר רבי יצחק אלבאליה כבר היה חולה ומוטל על ערש דוי, ויקרא אליו את בנו רבי ברוך, שהיה אז נער כבן שבע עשרה שנה, ויאמר

וישב איזה זמן בקורטבא (-קורדובא) ואח"כ נתיישב באליסאנא, שם ישב י"ד שנה" (אוצר הגדולים, וראה שם עוד גירסאות בסדר תולדותיו).

כשהגיע לאליסאנא שכבר שימשה כמרכז תורה בספרד למעלה ממאתיים שנה - שימש בה כראש ישיבה רבינו יצחק בר יהודה אבן גיאת, ובהסתלקותו כעבור זמן מועט בשנת תתמ"ט - הושיבו את הרי"ף על מקומו (תקופה זו היתה גם תקופת רש"י ז"ל באשכנז ובצרפת, שנסתלק בשנת תתס"ה).

בית דינו של הרי"ף ב"לוצענא" התפרסם בכל פזורות הגולה, אשר אליו הריצו חכמי ישראל את כל שאלותיהם וספקותיהם בהלכה, עד ששיבתו הגדולה ובית דינו הקבוע ב"לוצענא" היו למרכז התורני הגדול שממנו יצאו תורה, הלכה והוראה לכל קהילות ישראל בכללותן. וכיון שכך, הורה רבינו הרי"ף בבית דינו ב"לוצענא" להלכה ולמעשה לתקוע בשופר בשבת, כאשר חל ראש השנה להיות בשבת, וכפי שהסיק להלכה ע"פ תקנתו הידועה של רבן יוחנן בן זכאי, לאחר שחרב בית המקדש, "שיהיו תוקעין [בשבת] בכל מקום שיש בו בית דין", וכפי שנהגו גם בהיות הסנהדרין ביבנה.

וכן כותב רבינו הרא"ש בריש פ"ד ממסכת ר"ה: "אמרו עליו על רב אלפס ז"ל, שהי' תוקע בראש השנה שחל להיות בשבת, וכן משמע בהלכותיו שהביא... ואין דרכו להביא אלא דבר הנוהג בזמן הזה, והוא הי' מפרש כל מקום שיש בו בית דין לאו דווקא סנהדרין, אלא בית דין מופלג וגדול בדורו", אלא שמסיים הרא"ש את דבריו "ולא נהגו תלמידיו אחריו לעשות כן".

חמש עשרה שנותיו האחרונות של רבינו הרי"ף, שהפליג והאריך ימים ושנים עד לצ' שנה, הפיחו זרם של חיות מחודשת וגואה ליהדות התורה שבספרד, שם זכה הרי"ף להרחיב, להפרות ולהרבות את לימוד התורה, והעמיד שם מספר גדול של תלמידים גאונים בתורה.

בספרד המשיך הרי"ף להרביץ תורה ולהעמיד תלמידים הרבה, אדירי תורה ארזי לבנון (מהם: בנו רבינו יעקב, רבינו ברוך בן אלבאליה (ראה שם בסה"ק להראב"ד), רבינו דוד בן גד דיין מגראנאטא, רבינו אליעזר בן מנחם אבן

רבינו יצחק בר יעקב אלפסי זי"ע נולד בשנת ד' אלפים תשע"ג, בעיר קלעה חמאד במדינת אלג'יר, ומכאן שמו נקרא לפעמים: הקלעי, עת לידתו היתה בסוף תקופת הגאונים, ולכן גם מתואר בפי כמה ראשונים בתואר הנעלה "הגאון".

בסמוך לעיר "פאס" שבצפון אפריקה (כיום מדינת מרוקו). בישיבה שב"קירואן" (כיום טוניס), שהיתה אז המרכז התורני הגדול לכל מדינות צפון אפריקה, קנה הרי"ף את תלמודו אצל רבותיו המובהקים רבינו חננאל בן רבינו חושיאל (מ"ארבעת השבויים") ורבינו ניסים גאון בן רבי יעקב אבן שאהין (הנחשבים, כזכור, יחד עם רבי שמואל הנגיד, למסיימי תקופת הגאונים", ודור ראשון ל"רבנות"). לאחר פטירת רבותיו הנ"ל, בין השנים ד' אלפים תת"י - תתט"ו לערך, שב לאיזור בו נולד, אל העיר "פאס", ומכאן מקור כינויו רבינו יצחק "אל-פאסי", או "אלפסי", בה כיהן כראש יהדות צפון אפריקה כולה, ונחשב לגדול חכמי התלמוד שם. עד כדי כך הגיעה גדולתו המופלגת בתורה, עד שכתבו עליו (הראב"ד ב"ספר הקבלה" שלו): "מימות רב האי [גאון] לא נמצא כמוהו בחכמה.

רבינו יצחק בן רבי יעקב המכונה "אלפסי", שבימי זקנותו נאלץ להגר מארץ מכורתו, צפון אפריקה, למדינת ספרד, הוא הגבר אשר בחכמתו ובתורתו גבר ונתעלה מעל כל רבותיו הנזכרים. גדולי וראשוני חכמי ספרד ששם "רבי יצחק", והוא החמישי היותר גדול מכולם רבי יצחק בר' יעקב אלפאסי, בדברים אלו מסיים התשב"ץ בתשובתו את שמותיהם של חמשת החכמים בספרד בשם "רבי יצחק".

"ויצא טבעו הרבה מאוד, ונתפרסמה חכמתו מאד למעלה, והעמיד תלמידים הרבה עד אין קץ" המפורסם מתלמידיו שהעמיד שם הוא רבינו אפרים שהי' חתנו של רשי"ז"ל - בעל השגות והגהות על הל' הרי"ף שג"כ היה יליד קלעה חמאד.

בפאס ישב עד שנת ד"א תתמ"ח, ואז לעת זקנותו, בהיותו בן ע"ה, נאלץ מחמת מלשינות לשאת רגליו וברח לספרד. "שם מצא כבוד ועזר מהנשיא רבי יוסף בן רבי מאיר בן שתרמיקש,

אליו: לך נא בני אל הרב יצחק אלפאסי שזה מקרוב הגיע מצפון אפריקה לארצנו, ואמור לו בשמי, שהרי אני יוצא מהעולם הזה ונכנס לעולם הבא, וכבר מחלתי לו על כל הדברים הקשים שדיבר אלי הן בכתב והן בע"פ, וכן מפייס אני אותו שימחול לי. ועוד בקשה לי ממנו שילמד אותך תורה, ויודע אני שיעשה לך טובה הרבה מאד, וילמד אותך בכל לבו..."

וממשיך רבי ברוך לספר: "אחר קברי את אבא, מיד הלכתי לאליסאנא ("לוצענא") ודיברתי לו כל דבריו שציוני אבי, ובכה רבי יצחק אלפאסי, והגדיל בבכי, וחזר לנחמני ולדבר על לבי, ואמר לי: אם מת אביך ז"ל, אני אהיה לך לאב, ואתה תהיה לי לבן! ועמדתי בביתו עד שלמדתי לפניו כל התלמוד..."

לאחר פטירת הרי"ף - כותב הראב"ד - יצא טבעו של רבי ברוך בן רבי יצחק אלבאליה ונתפרסם שמו ש"היה פושט והולך בכל הארץ... והעמיד תלמידים הרבה, ואני הקטן שבכולם, ונפטר רבי ברוך אלבאליה בסוף אלול שנת ד' אלפים תתפ"ז, כ"ד שנים לאחר פטירת רבו המובהק, הרי"ף.

בסיום, כבר נוכחנו לדעת עד כמה הגשים הרי"ף והפך לעובדה את דברי התנא רבי עקיבא: "היו לו תלמידים בילדותו, יהיו לו תלמידים בזקנותו" (יבמות ס"ב ע"ב). שכן בהיותו כבר עמוק בשנות הזקנה, החל הרי"ף מחדש, בארץ חדשה, להרביץ תורה לתלמידים חדשים, וראה זה פלא, דווקא משם, מהמקום החדש, וע"י תלמידיו של עת זקנתו, פרחו ולבלבו חכמתו ותורתו של רבינו הרי"ף, והגיעו לשיאי שיאים.

אליבא דאמת, לא ייפלא הדבר כלל, לאחר שחכמינו ז"ל למדו את ההוראה של "היו לו תלמידים בזקנותו" מדברי החכם מכל אדם בספר קהלת ("א, ו): "בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך כי אינך יודע אי זה יכשר", ואכן ראינו שה"ייכשר" של הרי"ף היה בעיקר ה"תלמידים בזקנותו", אלו שלמדו אצלו בארץ ספרד.

מעשהו הגדול של רבינו הרי"ף ז"ל בעצם מעשה בחירתו של תלמידו הרי"ף מיגאש להיות ממלא מקומו, מחייב אותנו שוב להיזכר ולהתבונן בכתר מידותיהם האצילות של רבותינו ז"ל. שכן, כדי להבטיח את קיום התורה בספרד, נדרשה מאת הרי"ף גם הקרבה גדולה, "גבורת נפש" עילאית, המזכירה לנו את ההיסטוריה של החסיד רבי נתן הדיין ורבי משה ה"שבו" בספרד, ואת בני בתירא עם הלל הנשיא בירושלים.

בן יקיר היה לו לרבינו הרי"ף ורבי יעקב שמו, שהיה "ברא כרעיה דאבוה", והיה גם הוא מופלא ומופלג מאד בחכמת התורה. ובכל זאת... טרם פטירתו של הרי"ף מן העולם, כאשר המדובר היה על בחירת יורש וממשיך להנהגתו ב"לוצענא", ויחד עמה, ממילא, גם כח ההשפעה הגדול על כל יהדות ספרד, כבש רבינו הרי"ף את הרגשות האבהיות שלו, וביכר את תלמידו הרי"ף מיגאש על פני בנו יקירו וחביבן רבי יעקב...

הרי"ף מיגאש שהיה אז צעיר לימים, בסך הכל בן עשרים ושש שנים!, אותו הועיד רבינו הרי"ף למלא את מקומו בהנהגת הישיבה, בראשות הקהילה ב"לוצענא"; ולהיות מורה דרכה של כל יהדות ספרד. "וכבש את רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם".

מי אנו שנתאר את גדלותם וקדושתם של רבותינו הראשונים כמלאכים - שאנו לעומתם פחותים מחמורו של רבי פנחס בן יאיר - ואף גם לא את חיבוריהם הקדושים אשר מאירים את העולם עד עצם היום הזה, וכל בר בי רב ההוגה ושוקד על דלתי התורה מתענג מנופת צופם.

רבינו הרי"ף הגיע לשיא פירסומו ע"י חיבורו הנודע בשם "הלכות רב אלפס", אשר הרעיש את כל עולם התורה בזמנו. בספרו זה, המכונה גם בשם "תלמוד קטן". ריכז רבינו הרי"ף, בלשון התלמוד, את תמצית סוגיות הש"ס הנוהגות בזמן הזה, בהשמיטו את השקלא וטריא שבגמ'. בכך הוא מכוון את הלומדים לעבר מסקנת הגמרא, וקובע את ההלכה לפי מה שקיבל מרבותיו, בייחוד מרבו, רבינו חננאל, וכפי אשר מכריע מדעתו.

צמוד למגמתו זו, מביא הרי"ף במהלך דבריו גם פרטים נוספים השייכים לסוגיא המדוברת. אשר מפוזרים אחת הנה ואחת הנה בסוגיות השונות שבש"ס, מדי פעם מזכיר הרי"ף גם את שיטת התלמוד הירושלמי, אך במקום שהבבלי חולק על הירושלמי הוא מכריע כשיטת הבבלי, וכפי שכותב הרי"ף בהלכותיו בשלהי מסכת עירובין: "...הסוגיא דידן להתירא, ולא איכפת לן במאי דאמרי בגירסא דבני מערבא, דעל גמרא דילן סמכינן, דבתרא הוא, ואינהו [חכמי התלמוד בבלי] בקיאי בגמרא דבני מערבא טפי מינן, ואי לאו דהוו ידעי דהא דבני מערבא לאו דסמכא הוא, לא הוו קא שארי לה אינהו".

(מתוך לשון הסמ"ע בהקדמה לספריו) רבינו יצחק אלפסי ז"ל אשר

"האיר כל הגלות מכבודו, ותהלת ספריו וחיבוריו מלאה הארץ" - כפי שכותב הראב"ד ז"ל בספר הקבלה שהרי בהיותו גדול הדור הרבו לפנות אליו בשאלות מכל קהלות ישראל אשר בספרד ובאפריקה הצפונית, והוא השיב לכל, כפי שאכן נדפסו מאתו במשך הדורות מאות תשובות בהלכה, מהן רבות שמפוזרות בספרי הראשונים לדורותיהם.

ברם ביותר נודע לדורות עולם ע"ש חיבורו הגדול "הלכות רב אלפס" שעשה על שלשה סדרים - מועד נשים ונזיקין - מהתלמוד, בו ערך לפי סדר הגמרא ההלכות והסוגיות הנוהגות הלכה למעשה בזמן הזה. חיבור זה שהוא אחד מספרי היסוד בהלכה, נתחבר מפני "גודל טרדת הגלויות שנתרבתה השכחה, ולא היה ביד חכמי הדור להורות לבני ישראל את כל הדינים על פי ים התלמוד, והעיר השם את רוח הגאון מאור הגולה הרי"ף יצחק אלפסי... וחיבר הלכותיו וקרהו תלמוד קטן.

ולמרות שגם מידי רבותינו הגאונים יצאו חיבורים שונים, אולם עכ"ז אינם מקיפים הכל שיהא בהם תועלת לדורות אחריהם, כפי שכבר האריך הרמב"ם (בהקדמתו לפיה"מ) בגודל התועלת בחיבור הרי"ף: "וההלכות שעשה הרב הגדול רבינו יצחק ז"ל הספיקו בעד כל החיבורים ההם (-של הגאונים), מפני שהם כוללות לכל תועלת הפסקים והדינים שצריך אליהם בזמננו זה ר"ל זמן הגלות... ואין תפישה עליו בהם אלא בהלכות מועטות לא יגיעו עד עשר בשום פנים".

מאז ראה חיבור זה אור עולם, רבו נושאי כליו על ידי גאוני הדורות, אם בפירושים ואם בהשגות (ראה: שה"ג, אוצר הגדולים, ובדף השער של ה' הרי"ף דפוס וילנא, יצויין כי בדפוס זה נדפס בסוף מס' נדה "סימני כל הדינים הנמצאים ברב אלפס, מצויינים על סדר אלפא ביתא מסודרים להלכות על סדר המיימוני").

בהלכותיו מביא הרי"ף לרוב גם מדברי אגדה שבש"ס, בעיקר כאשר הם נוגעים למעשה, דהיינו הנהגות ודברי מוסר. מדי פעם מצטט הרי"ף בחיבורו פסקי הלכות, מנהגים ופירושים מרבותינו הגאונים, בפרט מדבריו של רבינו האי גאון, ומכנהו בשם "גאון". גם את רבי שמואל בן חפני גאון, ראש ישיבת "סורא" - חותנו של רבי האי גאון - מכנה הרי"ף בשם "הגאון". את רבו רבינו חננאל הוא מזכיר לפעמים בשמו, ולפעמים הוא מזכיר את שמועתו מבלי

להזכיר את שמו אלא "וחזינן לרבנותא" או "ומפרשי לה רבנן". הרבה פעמים דוחה הרי"ף את דברי הגאונים מפני שיטת התלמוד הירושלמי, שלא כדרכו לגבי התלמוד בבלי, כאמור לעיל, בסיכום כל המובאות השונות, מכריע הרי"ף את הפסק וההלכה למעשה.

רבינו דוד בן זמרא (הרדב"ז) באחת מתשובותיו (ח"א סי' תקל"ט) כותב אודות רבינו הרי"ף, שהיו לפניו כל תשובות הגאונים, ומשום כך כאשר נמצא שהרי"ף חולק על דברי אחד מהגאונים הלכה כמותו (לפי הכלל הנקוט בידינו שהחל מימות אביי ורבה הלכה היא כבתראי).

ספר ה"הלכות" של הרי"ף, הביא עם פירומו להתפעלות רבתי, ואף להשתוממות גדולה אצל כל גדולי חכמי התורה. הרי"ף בעל התוספות (הוא רבינו יצחק בר שמואל - ר"י הזקן. מחכמי צרפת, מראשוני וגדולי בעלי התוספות, וכאשר הראשונים מזכירים בדבריהם סתם "בעל התוספות" הכוונה אליו) התבטא על הרי"ף וחיבורו: "שילאה בן אדם לחבר חברו כמוהו, זולתי ששכינה היתה שורה עליו..." (מובא בהקדמת ספר "צידה לדרך" לרבי מנחם בן זרח, תלמידו של רבינו יהודה בן הרא"ש).

גם רבינו הרמב"ם ז"ל מדבר בהפלה גדולה בשבח ספר ה"הלכות" של הרי"ף ואלו הם דבריו: "... וההלכות אשר עשה הרב הגדול רבינו יצחק ז"ל, הספיקו בעד כל החבורים ההם [כל-ה"גאונים" שכתבו ספרי הלכות לפניו], מפני שהם כוללות לכל תועלת, הפסקים והדינים שצריך אליהם בזמננו זה, ר"ל זמן הגלות, וביאר שם כל הטעויות, אשר נמצאו לאשר היו לפניו, בפסקיו. ואין תפישה עליו בהם אלא בהלכות מועטות, לא יגיעו עד עשר בשום פנים..." (מתוך הקדמת הרמב"ם לפירושו המשניות שלו).

אפילו רבינו זרחיה בן רבי יצחק הלוי, בעל "ספר המאור" ("המאור הגדול" על נשים ונזיקין, ו"המאור הקטן" על סדר מועד) שכל עצמו של ספרו זה הוא השגות על ספר ה"הלכות" של הרי"ף, בכל זאת, בטרם פתח בהשגותיו, הקדים להם דברים עתיקים, על עוצם גדלותו וחכמתו של רבינו הרי"ף, וז"ל: "...איני צריך להרבות בגדולתו ובחכמתו, כי היא גלויה לכל בעלי עינים, כשמש בחצי השמים, וכנפי צדקותיו, בחיבור הלכותיו, פרושות על כל דורותיו, ועל כל דורות הבאים אחריו, כי לא עוד ספר יפה כמוהו בתלמוד, אחר חתימתו..." ומוסיף כי כולנו משדי חכמתו הניקנו, ומעושר תבונתו העניקנו, ומפרי שכלו אנחנו לוקטים, ובים דעתו אנחנו שטים, והוא אשר פקח עינינו ולמדנו

והועילנו וגדלנו והשכילנו בחכמה הזאת. אלא, שלמרות כל זאת לא נמנע "בעל המאור" מלהשיג על הרי"ף, ונימוקו עמו: כי "חובה עלינו בכל דבר נכבד ומפואר, לכבדו, ולפארו, ולקדשו, ולטהרו, ולהלבינו, ולבררו כפי כוחנו..."

בטרם כלותו לדבר משביע "בעל המאור" את הוגי ספרו, שלא יעברו מלקרוא את דברי ההקדמה הזאת, וכן את מעתיקי ספרו, שלא ישמיטו את הקדמתו בעת העתקתם, בעבור תהי' לי לעדה לנקותינו מן האשמה לפני כל קורא בספרי זה.

ואילו הרמב"ן ז"ל שיצא להגן עליו נגד משיגיו במלחמתה של תורה כותב עליו במקום אחד (מלחמות ד' כתובות סוף פ"ד) "וכל הפורש ממנו כפורש מהחיים" והא-ל-יכפיל שכר טרחניו אשר טרחנו לדונם לזכות, וידין אותנו לזכות ואנא כי שכיבנא רבינו נפיק לוותי - דמתריצתא מתני' כוותיה, (מלחמות ד' בבא קמא סוף סי' רכב) ומוסיף הרמב"ן (במלחמת ד' ליבמות סי' צז) רבינו ז"ל הוא החרש והמסגר "סוגר ואין פותח, פותח ואין סוגר". **והעיד הרא"ש** בתשו' (כלל פד' ס"ג) על רבו המהר"ם מראטנבערג ש"הי' תופס עיקר כל דברי רב אלפסי", וכמה פעמים כותב בתשובותיו "שלא כתב רב אלפסי דבר שלא לצורך" וכבר כתב רבינו אברהם מנרבונה "זה לשון הגאון רבי יצחק ז"ל ועליו אנו סומכין בכל דבריו, כי הוא יודע כל דברי הגאונים שלפניו והוא הי' בורר מה שהוא עיקר", כמו שאנו אומרים הלכתא כרב אשי דבתרא הוא.

גם הראב"ד (השלישי) מפאסקירו בעל ההשגות על הרמב"ם ועל "בעל המאור", שהשיג רבות גם על הרי"ף עצמו, המוכר לנו היטב בשפתו החדה והשנונה, בכל זאת מצאנו בספר "תמים דעים" (לראשונה נכלל בדפוס עם עוד חיבורים שונים שנאספו ונדפסו ע"י רבי בנימין בן רבי אברהם מוטאל בספר "תמת ישרים", ולאחר מכן נדפס גם בפני עצמו) בו מובאות השגות הראב"ד על הרי"ף, כי הוא מוצא לנכון להתנצל על עצם ההשגות, בלשון זו: "...יש לי לעצום עיני ולסגור דלתי פי וללכת אחריו לימין ולשמאל...", אלא היות ו"היא מלאכת שמים... על כן לא נמנעתי מלחפש אחריו, כאשר תשיג ידי, פעם לסתור, ופעם לחזק, אע"פ שאיני יכול לסתור..." ובמקום אחר שם, שוב משיג רבינו זרחיה הלוי את גדלותו של הרי"ף ואומר: "הנני סומך על הרב [הרי"ף] אפילו אומר על ימין שהוא שמאל..."

מן הראוי להביא כאן גם מדברי רבינו החיד"א אודות גדלותו של הרי"ף: "...ואני

ראיתי קונטרס מרבינו יעקב ממרו"ש שהיה שואל שאלות מן השמים, דינים שהיה מסתפק בהם ומשיבים לו (וכבר נדפס ספרו "שו"ת מן השמים"). ופעם אחת שאל בפרט דין אחד, אם הלכה כהרי"ף או כהחולקים, והשיבו לו מן השמים: שודאי הלכה כהרי"ף דחשיב טובא וקראו עליו ויזרע יצחק ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד..." (שה"ג ח"א מערכת י' אות רפ"ז).

והנה, למרות שעם פירסום ספר ה"הלכות" של הרי"ף נוצרה בין חכמי הדור גם התנגדות מסויימת לספרו זה, טענת המתנגדים היתה שהתפשטות ספר ה"הלכות" שלו בין הלומדים - שבניגוד לכל ספרי ההלכות לגאונים שקדמוהו, נכתב בלשון ובסגנון התלמוד ממש - יכול לגרום חלילה להזנחת לימוד הגמרא גופה, בכל זאת הוכתר הרי"ף ע"י כולם בתור "עמוד ההוראה". ולמרות ההסתייגות המסויימת מספר ה"הלכות" שלו - "יצא טבעו בכל העולם", ושאלות וספקות בהלכה הגיעו אליו מקרוב ומרחוק, ופסקי הלכותיו נתקבלו בכל תפוצות ישראל. כן מצאנו לגדולי הראשונים, בפרט אלו הנמנים על חכמי ספרד, שמצאו לנכון לכתוב את פירושיהם וחיזושיהם דווקא סביב "הלכות" הרי"ף, וכפי שכותב החיד"א: "ודע שהרבה גאוני הדורות עשו פירוש להלכות הרי"ף כנראה מספרי ראשונים". איזה מהם הרי ידועים לכל בר בי רב, ה"ה: רבינו יונה החסיד מגירונדי, עשה פירוש על כל הלכות הרי"ף, ולא נדפס כי אם על מסכת ברכות; רבינו ניסים בר ראובן (הר"ן) נדפס ממנו פירוש הלכות הרי"ף לסדר מועד, ולכמה מסכתות מסדרי נשים ונזיקין, ולמסכת חולין; "נמוקי יוסף" לרבינו יוסף בר חביבא לכמה מסכתות מסדר נזיקין ועוד. עוד נדפס פירוש של רבינו יהונתן בר דוד הכהן מלוניל - מחכמי פרובנס, למסכת עירובין. [אודות פירוש "רבינו יהונתן" זה מביא רבינו החיד"א: "...בתשובת מהר"ם אלשקאר בכמה דוכתי, ומהם סוף סימן ס"ה, נראה דפירש כל הלכות הרי"ף... ואני הצעיר ראיתי על [בבא] מציעא כתב יד, ועתה ראיתי להרשב"ץ ח"א סי' קכ"ט שהזכיר פי' רבינו יהונתן להל' שבועות מריא"ף" שה"ג ח"א, מערכת י' אות ס"ט, ועי' שם אות רפ"ז שמונה החיד"א עוד מגאוני הדורות שכתבו פירוש על "הלכות" הרי"ף].

ואמנם פסקיו נתקבלו אצל כל בית ישראל, וכן מקדים רבינו יוסף קארו (בהקדמה לחיבורו "בית יוסף", או"ח), שהסכימה דעתו להלוך אחר "שלשת עמודי ההוראה אשר בית ישראל נשען

עליהם בהוראותיהם, הלא המה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל...". וכבר כתב רבינו יוסף קולון (שו"ת מהרי"ק שורש נב אות ב) כי "יש לסמוך על רב אלפסי... באשר היו דבריו דברי קבלה..." וכן הביא בעל שו"ע הרב ז"ל (או"ח סי' רנד סק"ב, בקונ"א): "ומהר"ם כתב דלעולם יש לפסוק כהרי"ף, לבר היכא דהתוס' פליגי עליה..."

דבר נפלא, איך שבין השיטין ברי"ף טמונים הלכות, וכמו שכותב הגאון רבי צבי יחזקאל מיכלזאהן אב"ד פלונסק שהעיר בזה, הנה ברי"ף סו"פ המגרש הביא נוסח גט כריתות ונחתמו שם שני עדים "ראובן בן יעקב" "איעזר בן גלעד". ולמה נקט ב' שמות אלו בדוקא, אלא יש לבאר מכיון שבגט מחמירין שהעדים לא יהיו קרובים זה לזה גם בקורבה של רביעי ברביעי, (כמבואר בסדר הגט אבהע"ז סי' קנ"ד בשם המהרי"ל), לכן נקט ב' שמות אלו דוקא, שלא היה ביניהם קורבה של רביעי שברביעי, שהרי איעזר בן גלעד בן מכיר בן מנשה בן יוסף בן יעקב, כבר היה לראובן בן יעקב יותר מרביעי שברביעי. אגב, כנראה שיש ט"ס ברי"ף וצ"ל "איעזר" במקום אליעזר, שהרי בתורה לא מצינו אליעזר בן גלעד, אלא לגלעד היה בן בשם איעזר כמו שנאמר בתורה לאיעזר משפחת האיעזרי.

כתב תלמיד אחד מתלמידי ה"ר יוסף הלוי ז"ל אבן מיגאש, וז"ל מועתק מלשון ערבי: אמרו בסוף החובל (ב"ק צב:) בירא דשתית מיניה לא תרמי ביה קלא, פירוש הבור ששתית ממנו, לא תשליך בו אבן או דבר אחר, כלומר לא תזלזל בו ולא תגמול אותו רע, אחר שנהנית ממנו, וזה על דרך משל לשאר הדברים שמי שבא לאדם ממנו איזו תועלת או נהנה ממנו, אין ראוי לו לעשות שום מעשה שיבא לו נזק ממנו, וכבר הביאו שם בגמרא על ענין זה משלים ופסוקים מענין מכות מצרים, וגלו הסיבה שנעשו קצתם על ידי אהרן ע"ה, וסיפר רבינו ז"ל על רבו הריא"ף ז"ל, שאירע ענין זה עם איש אחד, ולא רצה לדון אותו כלל, כדי שלא ידון אותו במה שיבא לו היזק ממנו ונמנע זה מניעה גדולה, וזה, שהוא (-הרי"ף ז"ל חלה ונכנס אצל אדם אחד במרחץ שהיה לו בביתו, ונהנה מהמרחץ הנזכר, אח"כ זימן אותו שישב אצלו עד שיבריא, וכיבד אותו

הרבה, ועשה עמו טובה והבריא. ובהמשך הזמן האיש הוא מטה ידו וירד מנכסיו ונשבר בערבונות וזולתם, ונתחייב לתת ממון לבעלי חובות וירד עד שהוצרך למכור המרחץ הנזכר ולשום אותו לבעלי חובותיו. ואמר רבינו יצחק ז"ל: לא אדון ולא אורה במרחץ הזה, לא במכר ולא בשומא ולא בשום דבר המתיחד בו, למי שנהנית ממנו.

ואם היה זה בדומם שאין לו הרגשה, כל שכן וקל וחומר בני אדם המרגישים בהיזק ובתועלת, שיהיה זה שנוא לעשותו, והעושה יוצא משורת המוסר ודרך ארץ". [שיטה מקובצת בבא קמא שם]

הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא הי"ד בעל "חקל יצחק" בהקדמתו לספה"ק "אמרי יוסף" מאמר ט - אות סיפר (מין האמרי יוסף ז"ע) בשם רבינו הקדוש מצאנז ז"ע שסיפר עובדא מהרי"ף ז"ל, ותוכן הדבר: שהרי"ף ז"ל היה לו מדריגה זאת שכל זמן שהי' יושב בסעודה שלישית לא היו מחזירין את הרשעים לגיהנם.

ומסופר בבית דין של מעלה פסקו על נשמה אחת שהיא צריכה תיקון, והרי"ף שהיה לו שייכות עמה, שהיה מצאצאיה מזה כמה דורות, פעל בעבודתו שתתגלגל בעוף וזה יהיה תיקונה, אך היות שהיו עליה הרבה קיטרוגים, החליטו על העוף שיהיה בו שאלה חמורה, וגם בזה פעל הרי"ף, שיבואו לשאול בענין כשרותו, אצל רב פלוני שהיה מפורסם למיקל גדול, וכשהוא יכשיר את העוף תבוא על תיקונה.

וכך הוה, שנמצא שאלה בעוף ובאו לשאול לאותו הרב, ועיין בה ואמר שאפשר להקל, אח"כ מצאו בה עוד שאלה חמורה, ובאו עוד פעם אל הרב ועיין הרבה בנידון ואמר שגם בזה אפשר להקל, וכשמצאו עוד שאלה באותו העוף וחזרו אל הרב, עיין בה הרבה ואמר: הנה הגם שאפשר להקל גם בזה, אך מכיון ששלושה שאלות אירעו בעוף זה לכן אין כדאי להקל, והטריפה, והתרעם הרי"ף מאד והקפיד על הרב שהטריפה, שאילו היה מכשירה הייתה נתקנת על ידו, ונחלה הרב, וביקש הרב מהרי"ף ואמר לו - מה בצע יהיה להנשמה אם אני אענש, יותר טוב שאשאר בחיים ואני אפרסם בין החיים שאין להטריף במקום שיש אפשרות להקל, ובהוה יהא גם להנשמה התיקון הרצוי, שעל ידה נתפרסם ונתודע דבר זה.

בספר הדרת קודש כתב, הורתו ולידתו של הרה"ק הרבי ר' מענדעל מרימנוב ז"ע היתה בקדושה ובטהרה. אביו הי' עשיר גדול ובעל עסקים רבים, אולם בנים לא היו לו. פעם אחת אמר לאשתו, למה לנו כל טורח העסקים, אחרי שזרע אין לנו, ואין לנו שום יורש, מוטב שנמכור הכל, ונקנה לנו בית אחד גדול, ומן הכנסת הבית נוכל להתפרנס, ונחיי בשלום ושלוה בהשקט ובטח בלי פיזור נפש, וכאשר אמר כן עשה, ומכר הכל, ויהי בדרך לבא אל ביתו, וצורר כספו בידו, פתאום שמע קול צוחה בכי רב יגון ואנחה, וכאשר הלך אחרי הקול עדי הגיע לאיזה חצר, נודע לו כי האדון הוציא יהודי אחד עם אשתו ובניו מביתו, על כי לא הי' לו לשלם דמי השכירות, והוא מוטל ברעב ובחוסר כל בפחי נפש, ומוכן לעשות בו כדין חפצו וכרצונו, ונכנס העשיר ההוא, וקנה בעד כל הממון שהי' לו את בית המזיגה שלהם, ונתנה בחזרה ליהודי ההוא לחלוטין, ובא לביתו, וסיפר לאשתו שקנה לעצמו מצוה בעד כל הונו, ובלילה ההוא הודיעוהו בחלום שיתנו שכרו עבור המצוה הגדולה הזאת בן מאיר לעולם, והבן ההוא הי' הרבי ר' מענדעלע מרימענוב ז"ע, ובהיותו כבן שית כבר התפלל בהתלהבות גדולה, מה שלא ניסו בו אנשי מקומו, והוכרח לעזוב ע"ז ארץ מולדתו, ע"כ [מהספר "הדרת קודש"].

וכן סיפר ג"כ הגה"ק רבי אברהם יהושע פריינד מנאסויד זצ"ל, שנתגלה לו אליהו הנביא ע"ה בהקיץ, ובישר לו שע"י המצוה הגדולה שהי' לו, כמו שהוא מסופר לעיל, יזכה לבן שיהי' מאיר לכל העולם, והוא ע"י שלא הי' יכול [אביו] להחזיק אותו בביתו, מחמת רוב קדושתו, בין אנשים פשוטים, הולך אותו לפראג לשיבת רבינו הנודע ביהודה ז"ע, ושם למד כמה וכמה שנים, ופעם אחת כשישב ללמוד, ועסק בספר הרי"ף, הגיע עליו התעוררות עצומה והתמרמרות גדולה, ועשה לעצמו חשבון הנפש, הלא כבר גמרתי כל הש"ס בבלי וירושלמי עם כל הראשונים, והכל אצלי כמונח בקופסא, ומה יתרון יש בכל זה אם עדיין לא זכיתי ליראה האמיתית יראה עילאה יראת הרוממות, ובבכי רבה נרדם על הרי"ף שעסק בו אז, ונראה לו הרי"ף בחלום, ואמר לו, דע כי אתה שורש נשמתך, ומשום זה הגיע לך ההתעוררות הזו בעת

שעסקת בספרי, ואם רוצה אתה להגיע ליראת הרוממות, אין לך עצה, רק שתלך לליזענסק להרה"ק הרבי ר' אלימלך, ושם תזכה ליראת הרוממות. והנה בהקיץ משינתו, דברי רבינו הרי"ף שנתגלה לו בחלום בער בו כאש, ולא התמהמה, ותיכף וישא את רגליו לילך בזריזות להרה"ק הרבי ר' אלימלך לליזענסק זי"ע, ועזב הכל אשר לכל בשם הלך ונסוע עד הגיע לביתו הק' של הרבי ר' אלימלך זי"ע, אבל אז הי' סדר חדש בבית הרבי ר' אלימלך, שלעת זקנתו לא הי' סובל הרבי ר' אלימלך איש מגושם לקבל פניו הק', ע"כ בבית החיצון, מלפני החדר של רבי ר' אלימלך, הי' יושב בנו הק' הרבי אלעזר זצ"ל, ובדק ודרש את האיש שהי' רוצה לבוא אל הקודש פנימה, אם הוא אינו איש מגושם, וראוי להראות את פניו לאביו הקדוש. והנה בעת שנכנס הרבי ר' מענדלי לבית, הלך במהירות באש התלהבות ישר ליכנס להחדר הקדוש של הרבי ר' אלימלך, ולא הביט אנה ואנה, שלא הי' יכול להתאפק אף רגע, והרבי אלעזר כשראה זאת נתבהל, שאיך יכנס לאביו הקדוש, אם עדיין לא דרש אותו אם הוא ראוי לכך, ובפרט שהי' לבוש עדיין במלבושו במלבוש בעהמין פראג, עם כובע צלינדער, וחשב עליו שהוא בוודאי אינו ראוי לקבל את פני אביו הקדוש, ע"כ אחז בו, שיעכבהו מליכנס לאביו הקדוש, אבל הוא התאבק עמו לעקור את עצמו ממנו בע"כ, אבל הרה"ק הרבי ר' אלימלך הרגיש ברוח קדשו מזה, ופתח תיכף את הדלת, ורץ לקראתו, ואחז את ידו, ואמר לו שלו עליכם בשמחה, ואמר אויף דעם הייליגן הענטיל ווארטין מיר שוין כמה שנים. אח"כ כשנשתהה בביתו הקדוש, בקש מעמו הרבי ר' אלימלך, שילמוד עם נכדיו, ותיכף עשה את בקשתו הק', והתחיל ללמוד עם נכדיו הקדושים, אבל לא ראה שום תכלית בלימודם, שלא קבלו מלמודו כלום, אף כי יגע עמהם, וציער א"ע מאוד ע"ז שלא יוכל למלאות את בקשתו, שחשב שמוחם חלש עד למאוד מלקבל, והלך והרצה את צערו לפני רבו הקדוש הרבי ר' אלימלך, ואמר לו הרבי אל תצער א"ע כלום, שמה שלא יכלו לקבל תורתך הוא, שנכדיו הקדושים לא יקבלו את תורת בעהמין, ואם תשכח מה שלמדת בבעהמין, אז תראה נפלאות בנכדי, אחר דיבוריו הקדושים של הרבי ר'

אלימלך, הלך תיכף הרבי ר' מענדלי לחוץ, והעביר ידו על מצחו, ושב ובא להרבי ר' אלימלך, ואמר שב"ה ששכח הכל מה שלמד בבעהמין, אצ"ל. וכן הי', שאח"כ למד עמהם, והי' לומדים כראוי לנכדיו הקדושים של הרבי ר' אלימלך זי"ע.

ומקובל שע"כ נכדיו של הרבי ר' מענדלי זי"ע, מכנים א"ע בשם משפחה ריף, הוא ע"י המעשה המקובל, שהרבי ר' מענדלי הוא שורש נשמה מהרי"ף זי"ע, ובגרויסווארדיין הי' בעל תפילה וחזן, ונקרא בשם ריף, שהי' מנכדיו, והאיש הי' ירא שמים מפורסם הי"ד, אף שממשפחת הרבי ר' מענדלי זי"ע נקראים בשם טארים, אבל כנראה שיש ממשפחתו שכוונו לכנות את עצמם שם המשפחה בשם הרי"ף, על שם המקובל בידם המעשה הנ"ל.

על הגה"ק בעל שאגת אריה אמרו העולם, שחזר על הרי"ף של כל הש"ס שש מאות פעמים, ומטו בשם הגר"א מוילנא שהעיד על עצמו שחזר על הרי"ף אלף פעמים.

מפי הרה"ח ר' לייבל וואלאך ע"ה מאנטווערפן שבתחילת מלחה"ע השניה הגיע לעיר לעמבערג, וזכה לראות אז את הרה"ק רבי יצחק ישעי' מטשעחויב זצ"ל הי"ד בן הזקונים של הרה"ק ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע, והלך אליו ביחד עם חבורת בחורים כדי לשמוע דברי חיזוק באותם ימים טרופים, ובין הדברים אמר להם, ששמע בעצמו מפי קדשו של אביו ה"דברי חיים" זי"ע שאמר פעם: לך ללמוד גמרא עם רי"ף - שזהו סגולה ליראת שמים, עכדה"ק.

סיפר הרה"ק רבי אברהם מפוריטוב צוק"ל: הרה"ק נפתלי מראפשיץ זי"ע. אמר: הגם כי העולם אומרים רבי שלי היה הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע אמת הדבר, אבל עיקר הרבי שלי היה הרי"ף ז"ל, כאשר הייתי בליזענסק היה לי אכסניא אצל אופה אחד בחדר קטן עם חלון עגול וקטן, ושם ישבתי ולמדתי וחזרתי על הרי"ף, וכל כך חזרתי את הרי"ף עד שפי נתמלא מלא רוק, ועם הרוק נשקתי את הרי"ף, ואמרתי רבי בא ולמד אותי דרך ה', וכן היה כי מן אז היה בא ולמד אותי דרך ה', עכדה"ה.

נוראות ונשגבות מתוארת פטירתו של הרי"ף זי"ע וגודל האבידה עלי אבן מצבתו כפי אשר חצב בחרוזים רבינו משה בן עזרא ומשם נעתק בש"ס וילנא מס' ברכות לפני התחלת הרי"ף.

מלות ההספד, הנהי והקינה מדברות בעד עצמן, ומעידות על תקפו וגבורתו וגדולתו בתורה של רבינו הרי"ף בכל הדורות, וכן על גודל השבר, האניה והתאניה, שפקדו את עם ישראל בהסתלקותו של רבינו הרי"ף לבית עולמו. ויגדל המספד עד מאד.

ואלו החרוזים אשר חצב רבי משה אבן עזרא על מצבת קברו של רבינו יצחק אלפסי ז"ל: כְּתָבוּ בְּעֵט בְּרָזָל עֲלֵי שְׁמִיר שֶׁבַר אֲשֶׁר הָיָה לְזַפְרוֹן: יִכְלוּ יְמוֹת עוֹלָם וַיִּתְחַדֵּשׁ אֲבָלוֹ לְכָל יְבוּז לְדוֹר אַחֲרוֹן: אֲמָרוּ בְּקִבְרֵי זֶה מְקוֹר חֲכָמָה נִקְבֵּר וְעוֹלָם בָּא בְּעוֹרוֹן: יוֹם נִצְלָה נִזְמָה וְחִלְיָתָהּ תוֹרָה וְהוֹרִידָה עֲדֵי גְרוֹן: בּוֹאוּ בְּנֵי צִיּוֹן וּבְמִרְרוֹת עֲלֵיו תִּלְכְּלוּ בְּשִׁפְרוֹן: כִּי חָק סְפוֹד וּבְכוֹת עֲלֵי מְקוֹם בּוֹ נִקְבְּרוּ לְחַוֹת וַיְהָאָרוֹן: ואחר אלו החרוזים כתוב זה הלשון: נקבר בקבר זה ראש הראשים, ואלוף הקדושים, ומחכים הישישים, וחכם חרשים. וקדשי הקדשים: הנזר והמצנפת, האות והמופת: יחיד העולם ופלאו, ממזרח שמש עד מבואו: שר התורה, מקור הבינות, ושמעו הולך בכל המדינות: הרב הגדול, מחסה עוז ומגדול: אלופנו ורוח אפינו, כוכב נפשנו, ואור עפעפינו: הצדיק העניו, אשר כמוהו לא היה לפניו: מר רב יצחק אלפאסי זצ"ל נוחו עדן נכסף אל קדושו, ושבה אל אלוקים נפשו: יום שלישי בשבת עשרה ימים לחדש אייר

[בקביעת התאריך המדוייק לפטירתו נפלה מבוכה גדולה בין החכמים חוקרי קדמוניות, והרי תוכן הדברים בזה כפי שנדפסו בשולי הגליון של ש"ס וילנא: לפי נוסח מצבת קברו של הרי"ף הנדפס כאן, המועתק מספר "דרך תמים", שלכאורה הוא העתקה מהנכתב על גוף המצבה עצמה, היה יום פטירתו של רבינו הרי"ף ביום שלישי בשבת, עשרה ימים לחודש אייר ד"א תתס"ג, וזה לא יתכן כלל כי בשנת פטירתו חל יום י' אייר בשני בשבת (ולא ביום שלישי);

לאור כל חילוקי הדעות הנ"ל מביא המגיה (או העורך) של ש"ס וילנא נוסחא אחרת, אותה הוא רואה, לפי דעתו, כנכונה ואמיתית! והיא כפי שמובא באותה תשובה מספר ה"תשב"ץ" (ח"א סי' ע"ב) לרבי שמעון בר צמח דוראן, ושם נכתב בזה"ל: "ונפטר הרי"ף ביום ג' בשבת, בעשרה ימים לירח סיון, שנת ד"א תתס"ג, והוא היה בן תשעים שנה". ואכן לפי קביעות הלוח של שנת ד' אלפים תתס"ג הדברים תואמים, שכן יום י' סיון חל בשנה זו ביום שלישי בשבת, וע"כ היה נראה לכאורה כי האמת עם נוסחא זז.

שנת ד' אלפים תתס"ג ליצירה יום עברה היום ההוא, יום צרה, יום חשך

ואפילה, יום ענן וערפל: יום קדרו שחקים ואורותם, ושק הושת כסותם: הכוכבים אפלו, והגבעות התקלקלו, וכל ישראל נבהלו: עלה לישיבה עליונה, למנוחה שאננה: זקן ושבע ימים, לובש מלבוש מהללים: ושם גדול כשם הגדולים, לתת לו מהלכים, בין השרפים והמלאכים: [במרומי שמים יהל אורן], בסתר עליון יהיה מגורו, ובצל שקי ישב נכחו, וזיו השכינה ילך נכחו, תורתו תהי מבטחו, ובהקיצו היא תשיחו: יעמוד לגורלו, ובבנין בית זבולו, יעלה דרך גבולו: כן יהי רצון ונאמר אמן

והרב ר' יהודה הלוי ז"ל חקק על קברו שורות אלו: הָרִים בְּיָוֶם סִינַי לָךְ רַעְשׁוֹ: כִּי מִלְאֲכֵי הָאֵל-לִבְךָ פָּנְשׁוֹ: וַיִּכְתְּבוּ תוֹרָה בְּלַחֹת לִבְךָ: וַצְבִי כְתָרֶיךָ לָךְ חֲבָשׁוֹ: לֹא עָצְרוּ כַח נְבוֹנִים לְעַמּוֹד: לִכְלֹא תְבוּנוֹת מִמֶּךָ דְרָשׁוֹ:

ועיין בתשו' חת"ס בליקוטי תשובות חו"מ סי' ה' שלמד הלכות מנוסח מצבה זו.

מעשה היה בקהילה באונגריה שבמשפחה אחת כתבה על מצבת אביהם את שם ה', ורב הקהילה אסר להעמיד את המצבה מחמת איסור שם ה' שנכתב עליה, ולא שמעו לקולו ובכל זאת בשעה שהעמידו את המצבה מיד נשברה.

ומן החתם סופר זי"ע נשאל על הדבר (שו"ת חתם סופר חלק ו - ליקוטים סימן ה) וכתב 'הנה ראיתי במכתבו העתק פסק אודת מצבת האבן על קבר שהיה כתוב בו שם קודש וציוה הרב שלא להעמידו על הקבר מפני שכתוב במסכת סופרים פ"ה שם שכתוב על האבן לשמוט ויגזז ועוד האריך וכיון שלא שמעו לקולו ונשבר האבן כשרצו להעמידו ואפ"ה חזרו וקבעוהו בחשוקים של

ברזל בל ימוט, אומר אני ברוך המקום שלא שיהיה לעלבנו של ת"ח שמרדו ברבם ולא שמעו לקולו ולא היה שם ת"ח שנחלקו עליו ואיהו מרא דאתרי' ע"כ שקיל הקדוש ברוך הוא למטרפסי' דהני אינשי ונשבר האבן. ובכל זאת כתב שם החתם סופר זי"ע 'אבל לדינא אלו הוינא התם הייתי שואל להרב המורה מה יענה במצבת קודש איש האלקים הרי"ף זצ"ל שנדפס סוף ס' נזיקין

ושם כתוב ג' שמות קדושים אלקים ש-די קל, ושם ש-די בודאי א"א לכתוב בשום שינוי ודוחק לומר שהיה נכתב בכתב מאשיטא דמשמע אפי' בכה"ג אסור כדמשמע מש"ך ססי' רע"ו.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

מקורות:
"הרי"ף ומשנתו" מפיהם אנו חיים"

לע"נ המופלג בתורה ובמעש"ט עניו ושפל ברך, חיזק ותיקן בית ה' בנדיבות ובמסירות כל ימיו הרב החסיד ר' מנחם מנדל עבער ז"ל בן הרב החסיד ר' אהרן מאיר ז"ל מונטריאל נלב"ע ה' אייר תשפ"א הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחיו

לעילוי נשמת הרה"ח ר' מאיר צבי קרייזמן ז"ל בן הרה"ח ר' שרגא מנחם ז"ל נלב"ע י"ד אייר תשמ"ג הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' שרגא מנחם שליט"א

לעילוי נשמת האשה החשובה מרת גיטל ע"ה בת הרב החסיד ר' ישראל צבי הכהן פרנצוויז ז"ל נפטרה י' אייר תנצב"ה הונצחה ע"י שמשון גרינבוים שליט"א

לעילוי נשמת האשה החשובה מרת גולדא קליין ע"ה בת הרה"ח ר' דניאל הכהן ז"ל מראצפערט-קרונהייטץ נפטרה י"ד אייר פסח שני תשנ"ט הונצחה ע"י משפחתה החשובה שיחיו

לעילוי נשמת
הרה"ג ר' יצחק דוד פריעדמאן ז"ל בן הרה"ח ר' חיים יחזקאל ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת רחל ע"ה בת הרה"ח ר' שלמה ז"ל	לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת גיטל עלקא ע"ה בת הרה"ח ר' יוסף ז"ל נפטרה ב' אייר תשע"ח תנצב"ה הונצחה ע"י משפחתה החשובה שיחיו	לעילוי נשמת
הרה"ח ר' צבי אליהו שטרנאווס ז"ל בן הרה"ח ר' ליפא י"ט ז"ל נלב"ע י"ח טבת תשע"ד תנצב"ה	לעילוי נשמת
הרה"ח ר' ישראל חיים ז"ל בן הרה"ח ר' דוד רובינשטיין ז"ל ולע"נ זוגתו האשה החשובה מרת צפורה מרים ע"ה בת הרה"ח ר' מנחם הלל ז"ל תנצב"ה	לעילוי נשמת
הרה"ח ר' דוד יוסף אונגר ז"ל בן הרה"ח ר' אברהם יהודה ז"ל ולע"נ זוגתו האשה החשובה מרת רבקה ע"ה בת הרה"ח ר' יוסף ז"ל תנצב"ה
לעילוי נשמת
הרב החסיד המפור' ר' פריץ שטרנאוורג ז"ל בן הרה"ח ר' יחזקאל ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת יהודית ע"ה בת החבר' ר' יוסף ז"ל הונצח ע"י בנו הנדיב הנכבד הרה"ח ר' יוסף שטרנאוורג שליט"א	לעילוי נשמת
העסקן המפור' הרב החסיד ר' יואל בן ציון פרקש ז"ל בן הרב החסיד ר' צבי ז"ל נלב"ע ט' אדר תש"פ הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחיו תנצב"ה	לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יחיאל אויש ז"ל בן הרה"ח ר' בנימין זאב צבי ז"ל נלב"ע י"ב תשס"ז תנצב"ה וזוגתו האשה החשובה מרת שפרה ע"ה בת הרה"ח ר' יוסף שאול ז"ל	לעילוי נשמת
הרב החסיד המפור' ר' יצחק ווייס ז"ל בן הרה"ח ר' משה ז"ל נלב"ע ל' מרחשון תשפ"ג הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחיו	לעילוי נשמת
הרב החסיד המפור' ר' מנחם שמואל חיים ז"ל בן הרה"ח ר' אפרים ז"ל וזוג האשה החשובה מרת ינטל פריעדמאן ע"ה בת הרה"ח ר' משה יוסף ז"ל הונצחו ע"י משפחתו החשובה שיחיו
לעילוי נשמת
הרה"ג ר' אברהם אליהו איינהורן ז"ל בן הרה"ח ר' שלמה יוסף הכהן ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת נתנה ע"ה בת הרה"ח ר' אליהו ז"ל הונצחו ע"י משפחתו החשובה שיחיו	לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת רבקה פיגאל איגל ע"ה בת הגה"ח ר' שמחה בונים בונים ז"ל הונצחה ע"י משפחתה החשובה שיחיו תנצב"ה	לעילוי נשמת
הרה"ח ר' מנחם מנדל ז"ל בן הרה"ח ר' ישראל וועטשטיין ז"ל נלב"ע כ"ז אדר תשע"ג הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' אהרן אליהו וועטשטיין שליט"א דומ"ץ דקהילתנו הק' גבעת זאב	לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יהודה זיגלמן ז"ל בן הרה"ח ר' נחמן ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת אסתר ע"ה בת הרה"ח ר' משה יהודה ז"ל הונצחו ע"י בנו הרה"ח ר' ישראל זיגלמן שליט"א	לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת ברכה ע"ה בת הרב החסיד ר' דוד מנשה זינגער ז"ל אשת שידלחט"א הרב החסיד המפור' ר' משה ביגלאיזאן שליט"א נפטרה בשב"ק ה' תמוז תשפ"ג הונצחה ע"י ביה דתוהי החשובים שיחיו
לעילוי נשמת
הרה"ח המפור' ר' מנחם אליעזר אסטריכער ז"ל בן הרה"ח ר' יצחק שמעון ז"ל וזוגתו האשה החשובה מרת מלכה ע"ה בת הרה"ח ר' יחזקאל שרגא ז"ל	לעילוי נשמת
הרה"ג ר' יהונתן בנימין קליין ז"ל בן הגה"ח ר' ישראל ז"ל נלב"ע ביום שב"ק שבת תשפ"ב תנצב"ה	לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת מלכה ע"ה בת שידלחט"א הרה"ח ר' יהודה שליט"א נלב"ע ל' ניסן תשע"ז הונצח ע"י אביה הרה"ח ר' יהודה איינהורן שליט"א	לעילוי נשמת
הגה"ח ר' ישכר דוב יעקובוביץ ז"ל בהג"צ גאב"ד וואדיקערט רבי שמעון יחזקאל זאקס ז"ל ולע"נ הרה"ח ר' אליעזר צבי ז"ל בן הרה"ח ר' נתן בנימין ז"ל ולע"נ האשה החשובה מרת הענדל ע"ה בת הרה"ח ר' יוסף מאיר ז"ל	לעילוי נשמת
הרה"ג ר' פנחס מאיר גאנצפריד ז"ל בן הרב החסיד ר' אליעזר דוד ז"ל נלב"ע י"ד סלו תשע"ד הונצח ע"י משפחתו החשובה שיחיו